

Alleenstaande ouders in de werkloosheid en in de stelsels van werkonderbrekingen

Woord vooraf

Alleenstaande ouders zijn een kwetsbare groep, doordat hun thuissituatie een drempel kan vormen voor hun activiteit op de arbeidsmarkt. De combinatie van de zorg voor de kinderen en werken brengt zekere uitdagingen met zich mee. Voor alleenstaanden met kinderen bestaan er vaak meer organisatorische moeilijkheden dan voor samenwonenden (al dan niet gehuwd) met kinderen, omwille van financiële beperkingen (maar één inkomen in plaats van twee) en omdat men de opvoedings- en huishoudelijke taken niet kan verdelen over twee ouders en twee sociale netwerken¹.

Het armoederisico voor alleenstaanden met kinderen is hoger dan voor tweeoudergezinnen, mede doordat het tewerkstellingsniveau van alleenstaande ouders lager is dan dat van ouders uit tweeoudergezinnen met kinderen. De tewerkstellingsgraad verschilt naargelang geslacht: in 2019 is 70,6% van de alleenstaande mannen met kinderen aan het werk, terwijl dit bij de alleenstaande vrouwen met kinderen maar 65,1% is. Het hogere armoederisico is ook gerelateerd aan het doorgaans lagere opleidingsniveau van alleenstaanden met kinderen in vergelijking met samenwonenden (al dan niet gehuwd) met kinderen¹ en de ongelijke genderverdeling: 81,5%² van de Belgische eenoudergezinnen heeft een vrouw als gezinshoofd in 2017 (bron: KSZ-datawarehouse).

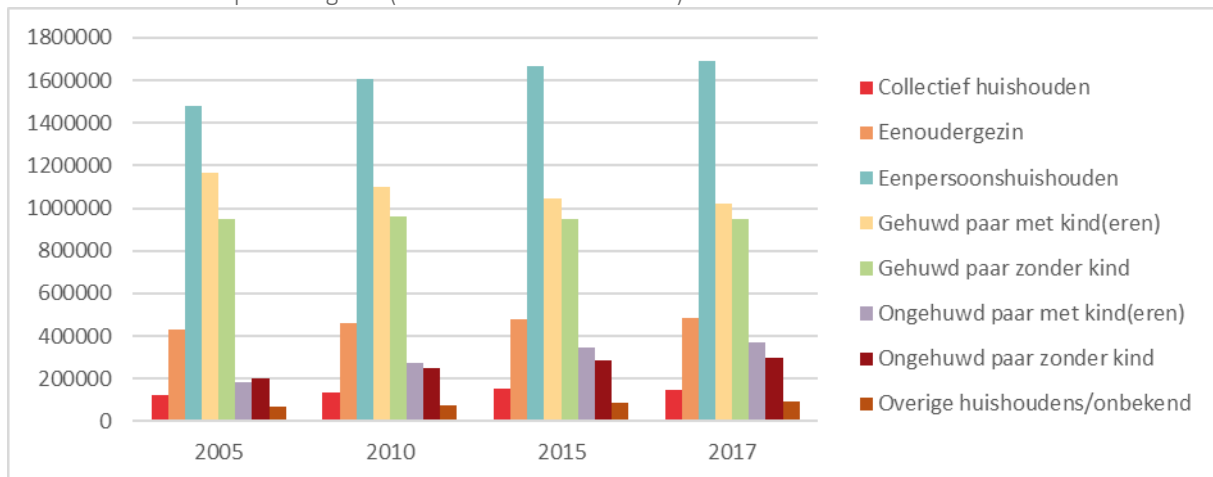
Op demografisch vlak zijn er verschillende trends die een invloed hebben gehad op het aantal alleenstaande ouders in België. Vroeger was verweduwing de belangrijkste factor voor het ontstaan van eenoudergezinnen. Meer recent is de groei voornamelijk te verklaren door echtscheidingen alsook doordat ongehuwde koppels met kinderen uiteengaan. Het aantal echtscheidingen bereikte zijn hoogtepunt in 2008: er werden 35.366 echtscheidingen geregistreerd dat jaar. Ter vergelijking, in 2000 waren dat er nog maar 27.002 en in 2018 23.135 (bron: StatBel). Verblijfsco-ouderschap waarbij de kinderen evenveel tijd bij beide ouders verblijven heeft sinds 2006 de wettelijke voorkeur. De gelijke verdeling van het verblijf van de kinderen over de twee huishoudens maakt dat niet één maar twee eenoudergezinnen worden gevormd. Tegenover de groei van het aantal eenoudergezinnen staat dan het hertrouwen of opnieuw samenwonen met een partner al dan niet met een gezin (de zogenaamde nieuw-samengestelde gezinnen), wat het aantal eenoudergezinnen reduceert. Deze complexer wordende realiteit wat betreft huishoudens resulteert in een groter aantal eenoudergezinnen (van 429.958 in 2005 naar 484.145 in 2017; bron: KSZ-datawarehouse), al vindt die ook plaats in de context van een algemene stijging van het aantal huishoudens (Grafiek 1). Proportioneel ten opzichte van het totaal aantal huishoudens blijft het aandeel eenoudergezinnen nagenoeg ongewijzigd de laatste decennia (van 9,3% in 2005 naar 9,6% in 2017).

¹ Bron: Gilleir, Christien (2013). Combineren in je eentje. Arbeid en gezin bij werkende alleenstaande ouders in Vlaanderen. (proefschrift KULeuven, CeSO).

² Dit cijfer daalt lichtjes tijdens de periode onder studie. Zo bedroeg het in 2005 bedroeg nog 83,5%.

Grafiek 1

Aantal huishoudens per categorie (data KSZ-datawarehouse)

Doordat het aantal personen dat tot deze kwetsbare groep behoort blijft aangroeien brengt deze studie de situatie van de alleenstaande ouders in kaart, zowel binnen de werkloosheid als tijdens periodes van werk met een onderbreking. Meer bepaald bekijken we het verloop van de aanwezigheid van de alleenstaande ouders binnen de werkloosheid alsook in de stelsels van tijdskrediet, thematische verloven en loopbaanonderbreking. We bekijken de evoluties van de cijfers zowel in de demografische context als in het licht van de reglementaire wijzigingen die zijn doorgevoerd en de veranderende economische situatie.

In sectie 2 focussen we op de alleenstaande ouders in de volledige werkloosheid. Na een bespreking van de algemene evolutie voor de periode 2005 tot 2019 wordt de uitstroom uit de werkloosheid naar andere statuten, werk en arbeidsongeschiktheid voor de alleenstaande ouders opgevolgd. Daarna bekijken we de profielkenmerken van deze groep. Daarbij hebben we aandacht voor de onder- en oververtegenwoordiging van groepen met bepaalde kenmerken en bekijken we welke groepen meer of minder in- of uitstromen uit de werkloosheid. Waar mogelijk wordt de gehele populatie uitkeringsgerechtigde volledig werkloze werkzoekenden (UVW-WZ) als vergelijkingsbasis gebruikt. In sectie 3 bestuderen we de alleenstaande ouders die een werkonderbreking opnemen en die daarbij een verhoogde uitkering ontvangen. Ook hier bekijken we verschillen op basis van profielkenmerken om over- en ondervertegenwoordigingen bloot te leggen. Alvorens aan de analyse van de cijfers te beginnen bespreken we in de volgende sectie de werkwijze gehanteerd in deze studie.

Inhoudstafel

Woord vooraf.....	3
1 Methodologie.....	7
2 Alleenstaande ouders in de volledige werkloosheid.....	9
2.1 Instroom en uitstroom van alleenstaande ouders: conjuncturele en reglementaire wijzigingen 10	
2.2 Profielkenmerken van werkloze alleenstaande ouders.....	15
2.2.1 Werkloosheidsstatuut	15
2.2.2 Geslacht	17
2.2.3 Studieniveau.....	18
2.2.4 Gewest	19
2.2.5 Leeftijd	21
2.2.6 Werkloosheidsduur	22
3 Alleenstaanden met kinderen in de stelsels met betrekking tot de verzoening van het beroeps- en het privéleven.....	25
3.1 Algemene evolutie.....	26
3.2 Profielkenmerken van werkende alleenstaande ouders met werkonderbreking.....	28
3.2.1 Motief.....	28
3.2.2 Onderbrekingsregime.....	31
3.2.3 Leeftijd	31
3.2.4 Geslacht	32
3.2.5 Gewest	34
4 Conclusie	35
5 Statistische bijlage.....	39

Methodologie

De cijfers gepresenteerd in deze studie zijn gebaseerd op de RVA-betaalstatistieken op basis van de refertemaand. Standaard worden de gegevens uitgedrukt in fysieke eenheden (dit zijn het gemiddeld aantal betalingen per maand)³. Enkel de dynamische gegevens met betrekking tot de in- en uitstroom wijken hiervan af en worden uitgedrukt in personen. Voor de werkloosheidscijfers selecteerden we de alleenstaande ouders uit de groep UVW-WZ op basis van het vergoedingsartikel. Er zijn nl. twee groepen alleenstaanden die verhoogde werkloosheidsuitkering krijgen doordat ze kinderlast hebben: alleenstaande ouders en ouders die onderhoudsgeld betalen. Beide groepen maken deel uit van de betalingscategorie gezinshoofden. De alleenstaande ouders die een onderbreking nemen (loopbaanonderbreking, tijdskrediet of thematische verloven) krijgen in sommige gevallen een verhoogde netto uitkering en zijn uitgeselecteerd op basis van het barema en/of de bedrijfsvoorheffing.

De in- en uitstroom is bepaald aan de hand van de methode van 12 glijdende maanden. Men stroomt in als men in refertemaand X een betaling kreeg maar er geen betaling werd uitgevoerd in de 12 voorgaande refertemaanden (periode X-1 tot en met X-12). Analoog stroomt men uit als men in refertemaand X een betaling kreeg maar er geen betaling volgt in de 12 volgende refertemaanden (periode X+1 tot en met X+12). Betalingen met andere vergoedingsartikels dan die van UVW-WZ zijn niet opgenomen in de dataset die aan de basis ligt van deze studie. Men stroomt dus uit het profiel van werkloze alleenstaande ouder indien men geen alleenstaande ouder meer is of indien men niet langer UVW-WZ is.

De uitstroom uit de werkloosheid wordt verder opgevolgd met als doel te kijken naar waar de werkloze alleenstaande ouders uitstromen. In een eerste stap kijken we de uitstroom naar het statuut van niet-werkzoekend (NWZ) en naar activeringsprogramma's. Voor de uitstromers die niet teruggevonden worden in één van de voorgaande wordt verder gekeken naar een uitstroom naar werk of arbeidsongeschiktheid. Hiervoor wordt data gebruikt die ter beschikking is gesteld door middel van de Dopfluxbis-procedure, die voor uitkeringsgerechtigde volledig werklozen bij uitstroom zowel voor de laatste maand werkloosheid als voor de maand van uitstroom controleert op berichten van overlijden, pensioen, werk of ziekte. Via een systematische flux wordt deze data ter beschikking gesteld en dit vanaf 2010. Door gebruik te maken van de data van de Dopfluxbis-procedure is het aantal onderzochte berichten in de periode na uitstroom beperkt door de

³ Meer informatie betreffende de methodologie en de standaardeenheden van de betaalstatistieken is terug te vinden op <https://www.rva.be/nl/documentatie/statistieken/methodologie/betaalstatistieken-federaal>

korte opvolgperiode. Niettegenstaande is die relevant voor onze populatie onder studie, aangezien we verwachten dat alleenstaande ouders, die slechts één inkomen hebben, in vergelijking met tweeverdienersgezinnen financieel meer moeilijkheden hebben om langere periodes zonder inkomsten te overbruggen.

Om een uniform resultaat te bekomen (niet meerdere meldingen per persoon) is in de procedure volgende prioriteit ingebouwd:

1. Uitstroom door overlijden (rijksregister)
2. Uitstroom naar pensioen (pensioendienst)
3. Uitstroom naar werk als werknemer (Dimona)
4. Uitstroom naar arbeidsongeschiktheid (mutualiteiten)
5. Uitstroom naar werk als zelfstandige (RSVZ_Algemeen Repertorium der Zelfstandige Arbeiders (ARZA))

De lijst wordt in bovenstaande volgorde afgewerkt. Indien een melding wordt teruggevonden gaat men niet meer op zoek naar andere meldingen die lager geplaatst zijn in de lijst.

Alleenstaanden die onderhoudsgeld betalen

Alleenstaanden die onderhoudsgeld betalen, hoewel ook een vorm van alleenstaand ouderschap, maken geen voorwerp uit van deze publicatie. De alleenstaanden die onderhoudsgeld betalen hebben dan wel het financiële maar niet zozeer het organisatorische aspect van de zorg voor kinderen. Het ouderschap belemmert deze groep in mindere mate dan alleenstaande ouders om arbeid te combineren met een gezin. Bovendien kan – specifiek voor het domein van de werkonderbrekingen- de kost die het onderhoudsgeld met zich meebrengt hen net aansporen geen onderbreking te nemen, aangezien die een zekere vorm van inkomensverlies met zich meebrengt. Daarenboven krijgt deze groep alleenstaanden geen verhoogde uitkering betreffende loopbaanonderbreking, tijdskrediet of thematische verloven.

Binnen de volledige werkloosheid kan deze groep worden afgebakend binnen de gezinshoofden. De alleenstaanden die onderhoudsgeld betalen vormen er een populatie met een aantal specifieke kenmerken. Hun aantal is meer dan gehalveerd in de periode van 2005 tot 2019 (respectievelijk daalde het aantal fysieke eenheden van 20.322 naar 8.218). In 2019, bestond de groep van de werkloze alleenstaanden die onderhoudsgeld betalen voor 96% uit mannen. 56% van de personen in deze groep bevinden zich in de leeftijdscategorie 30 tot 49 jaar en 41% in de categorie 50 tot 65 jaar. 94% stroomde in na voltijdse arbeidsprestaties. De meerderheid is langdurig werkloos (61% heeft een werkloosheidsduur van 2 jaar of langer), terwijl 24% minder dan 1 jaar volledig werkloos is. Ten slotte komt 57% uit het Waals Gewest. Het Vlaams en Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn gelijk vertegenwoordigd (respectievelijk 21% en 22%).

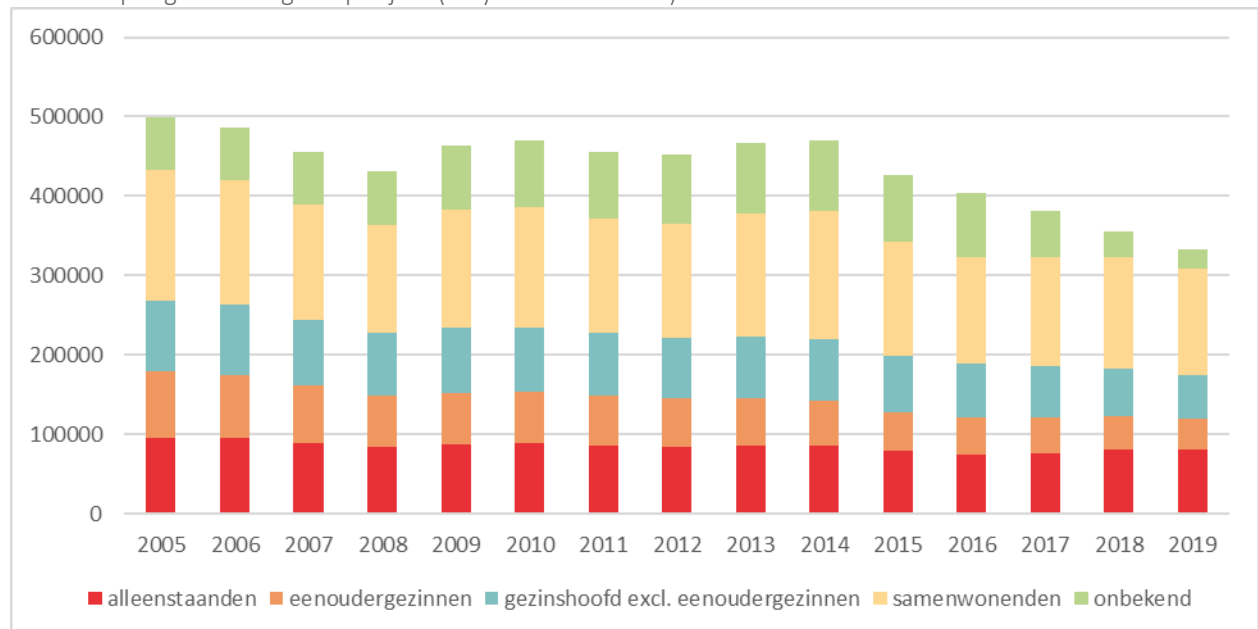
2

Alleenstaande ouders in de volledige werkloosheid

Alleenstaande ouders worden binnen het systeem van de werkloosheid gerekend tot de gezinshoofden. In tegenstelling tot het totale aantal UVW-WZ is het aantal alleenstaande ouders gedaald in elk jaar van de periode van 2005 tot 2019 (Grafiek 2). Van alle gekende gezinscategorieën dalen de alleenstaanden met kinderen het sterkst tussen 2005 en 2019: -53% voor alleenstaande ouders tegenover -38% voor de andere gezinshoofden⁴ en slechts -19% voor samenwonenden en -16% voor alleenstaanden. De proportie alleenstaande ouders ten opzichte van het totaal aantal UVW-WZ is gedaald van 17% in 2005 naar 12% in 2019. De daling staat in contrast met het stijgend aantal alleenstaande ouders in de Belgische populatie.

Grafiek 2

UVW-WZ per gezinscategorie per jaar (in fysieke eenheden)

⁴ I.v.m. de algemene evolutie van het aantal gezinshoofden in UVW-WZ, zie ook de RVA-publicaties "Recente evolutie van de verdeling naar gezinscategorie van werklozen" (juli 2015) en "Spotlight: Samenwonende werklozen met gezinslast" (december 2017).

2.1

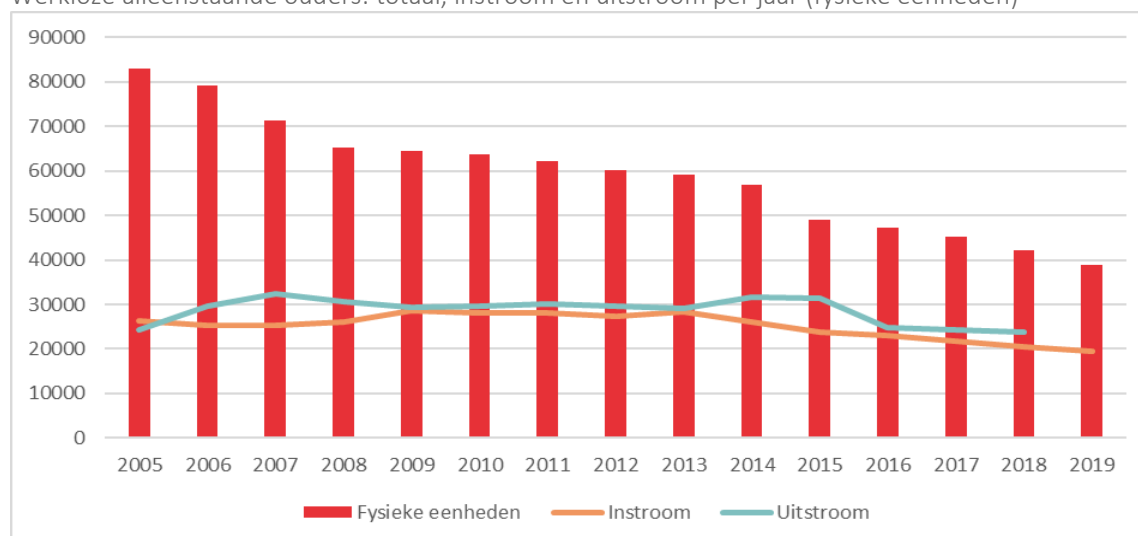
Instroom en uitstroom van alleenstaande ouders: conjuncturele en reglementaire wijzigingen

Algemeen ligt de instroom van het aantal alleenstaande ouders over de hele lijn lager dan de uitstroom en daalt het totale aantal fysieke eenheden elk jaar ten opzichte van het vorige jaar (Grafiek 3). Het gemiddeld aantal alleenstaande ouders per jaar halveert over de periode 2005 – 2019 van 82.392 fysieke eenheden in 2005 tot 38.562 fysieke eenheden in 2019.

Een eerste grote daling in het totaal aantal fysieke eenheden is merkbaar van 2005 tot 2008, het jaar waarin de bankencrisis van start ging. De daling kwam tot stand door een verhoogde uitstroom. Dit komt mede door de in 2004 ingevoerde procedure inzake de activering van het zoekgedrag naar werk waarbij de actieve beschikbaarheid van werklozen werd opgevolgd. Daarnaast is in 2004 ook het systeem van dienstencheques ingevoerd, wat jobs creëerde voor laaggeschoolden. De veel kleinere daling in de jaren 2009 en 2010 is veroorzaakt door de financieel-economische crisis waardoor de instroom steeg en gelijktijdig de uitstroom daalde. Ook in 2013 treft een negatieve economische situatie de arbeidsmarkt waardoor de in- en uitstroom van werkloze alleenstaande ouders nagenoeg gelijk zijn. Vanaf 2013 is er opnieuw een duidelijk dalende trend in de instroom, onder meer door verbeterde conjunctuur. De verhoogde uitstroom in 2014 en 2015 kan naast de verbeterde economische omstandigheden ook deels worden toegeschreven aan de reglementaire wijzigingen betreffende de inschakelingsuitkering vanaf 2012 en de versterkte degressiviteit. Er is vanaf juli 2013 een versterkte opvolging van het zoekgedrag naar werk van gerechtigden op inschakelingsuitkeringen. Daarnaast speelt ook de beperking in de tijd van de inschakelingsuitkeringen, ingevoerd in 2012 waarbij de eerste gevallen van het einde van het recht plaatsvonden vanaf 2015, een rol. De uitstroompiek in 2015 is echter niet zo hoog als voor de algemene populatie UVW-WZ na studies. Dit komt voort uit het feit dat voor werklozen met gezinslast die een verhoogde uitkering ontvangen, waaronder ook de alleenstaande ouders, een uitzondering geldt op de basisperiode van 3 jaar. De periode van beperking tot 3 jaar begint pas op de 30^e verjaardag voor personen die pas na 1 januari 2012 recht hadden op een inschakelingsuitkering. Dit zorgde voor een piek in de uitstroom in januari 2015, maar een terugvallend aantal uitstromers in de daaropvolgende maanden. Het totale cijfer voor 2015 ligt dan ook 337 eenheden onder de waarde voor 2014.

Grafiek 3

Werkloze alleenstaande ouders: totaal, instroom en uitstroom per jaar (fysieke eenheden)

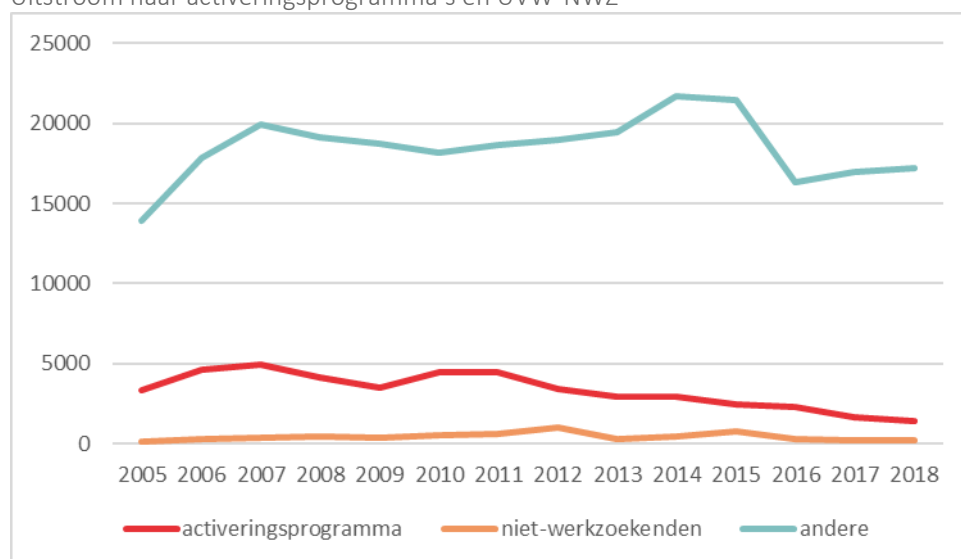

De uitstroom uit de werkloosheid⁵ kan beter worden begrepen door analyse van de uitstroomrichting. De uitstroom wordt stapsgewijs bekeken via de in de methodologie beschreven procedure. De opvolging is mogelijk voor de hele periode wat betreft de RVA-data, maar is beperkt tot het jaar 2010 e.v. voor de dopfluxgegevens. Grafiek 4 toont het aantal werkloze alleenstaande ouders dat uitstroomt uit de volledige werkloosheid (statuut UVW-WZ) naar activeringsprogramma's⁶ of naar een statuut als UVW-NWZ. Voor de gehele periode zijn er binnen de groep alleenstaande ouders slechts 8 gevallen waar de UVW-WZ zowel uitstroomt naar een activeringsprogramma als naar het statuut UVW-NWZ.

De uitstroom naar activeringsprogramma's bedraagt in 2005 3.345 personen. Dit aantal piekt in 2007 (4.927 personen) voor een eerste keer en in 2011 (4.458 personen) voor een tweede keer. Daarna daalt dit aantal tot 1.418 personen in 2018. Terwijl de piek in 2007 zich weerspiegelt in de algemene uitstroomblijn van grafiek 3 is dit niet het geval voor de piek van 2011. Het aantal dat uitstroomt naar het statuut UVW-NWZ stijgt van 179 fysieke eenheden in 2005 naar 1.013 fysieke eenheden in 2012. Na een plotse daling is er een nieuwe piek in 2015 (793 fysieke eenheden) waarna het cijfer terug daalt tot 218 fysieke eenheden in 2018. De grootste groep werkloze alleenstaande ouders komt echter niet in activeringsprogramma's terecht en wordt niet een niet-werkzoekende volledig werkloze. Deze werklozen zullen, zoals we zodra in meer detail bespreken, uitstromen naar werk, arbeidsongeschiktheid, maar ook naar pensioen, leefloon of ze zullen overlijden.

Grafiek 4

Uitstroom naar activeringsprogramma's en UVW-NWZ

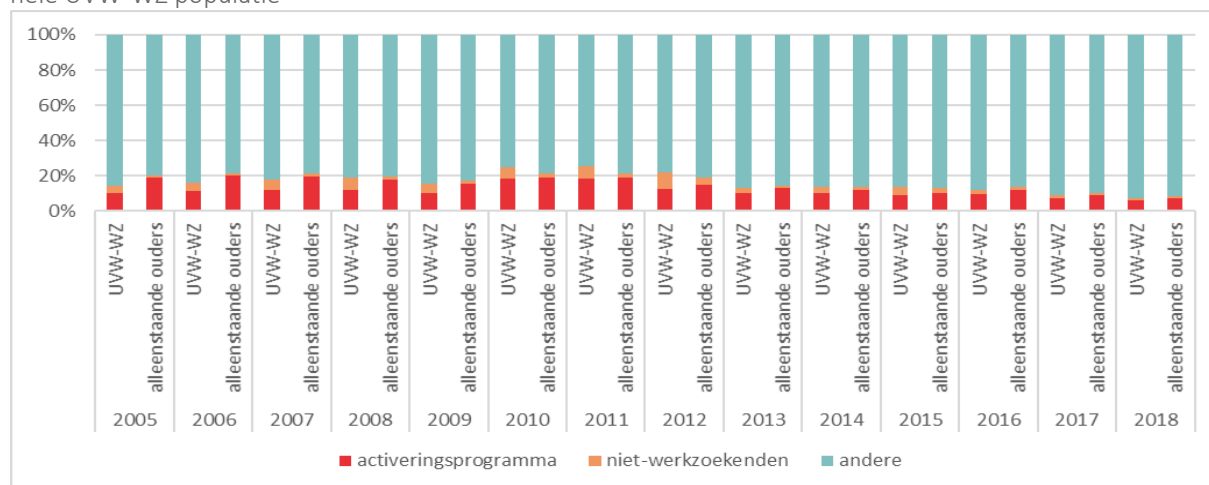
In vergelijking met de totale populatie UVW-WZ (Grafiek 5) is de relatieve uitstroom naar activeringsprogramma's over de hele lijn hoger voor alleenstaande ouders en de proportionele uitstroom naar het statuut van niet-werkzoekende lager. In vergelijking tot de totale populatie UVW-WZ stroomt er een kleiner percentage uit naar andere uitstroomrichtingen.

⁵ Naast de uitstroom uit de werkloosheid is er ook een eerder beperkte uitstroom door een verandering van gezinscategorie (in 2018 betrof dit 4.500 personen). Het is voornamelijk de uitstroom uit de werkloosheid die de trend van de totale uitstroom bepaald zoals beschreven in grafiek 3.

⁶ Beperkt tot de activeringsprogramma's waarvoor de RVA een operationele bevoegdheid heeft gedurende de periode in kwestie. Zie de RVA-brochure 'Trimestriële indicatoren van de arbeidsmarkt' of het RVA-jaarverslag voor meer informatie over de evolutie van de desbetreffende activeringsprogramma's in het licht van de zesde staatshervorming.

Grafiek 5

Proportionele uitstroom naar activeringsprogramma's en UVW-NWZ voor alleenstaande ouders en de hele UVW-WZ populatie

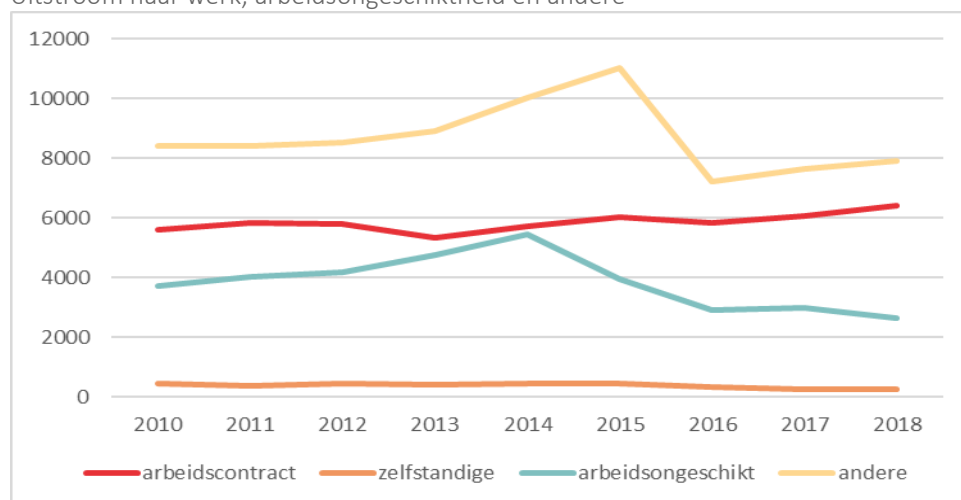

Voor de periode vanaf 2010 hebben we ook data beschikbaar uit de dopfluxprocedure, waardoor we meer inzicht kunnen krijgen in wat de bovenstaande uitstroom naar 'andere' inhoudt. Grafiek 6 toont de uitstroom naar werk, arbeidsongeschiktheid en andere voor de werkloze alleenstaande ouders. De restcategorie 'andere' bevat hier nog uitstroom naar pensioen, overlijden en de uitstroom zonder richting die waarneembaar is volgens de beschreven procedure (bv. leefloon).

De uitstroom naar een zelfstandige activiteit heeft het laagste peil en blijft min of meer stabiel doorheen de tijd. De uitstroom naar arbeidsongeschiktheid stijgt in de periode van 2010 tot 2014 (piek van 5.452 personen), waarna het aantal personen daalt tot in 2016. De laatste jaren stabiliseert het cijfer. De uitstroom naar arbeid ligt ongeveer over de hele lijn op 6.000 personen, met een dieptepunt in het economisch slechtere jaar 2013 met 5.347 personen maar algemeen wel een stijgende lijn over de onderzochte periode. Ten slotte is er een aanzienlijk aantal uitstromers naar 'andere'. Dit heeft deels te maken met de gevolgde werkwijze (zie methodologie). De algemene neerwaartse knik in 2016 die we zien in de absolute uitstroomcijfers komt voort uit de daling van de stock volgend op de uitstroompiek in 2015.

Grafiek 6

Uitstroom naar werk, arbeidsongeschiktheid en andere⁷

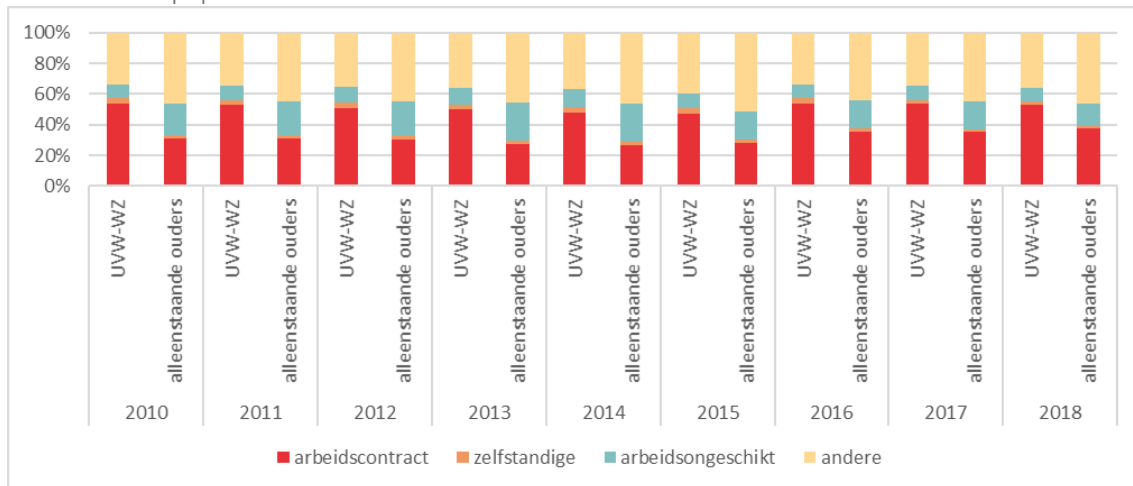

⁷ NB: In het najaar van 2020 – voorjaar 2021 is een bijkomende RVA-publicatie gepland m.b.t. de evolutie van de dynamische gegevens van de UVW-WZ. Hierin wordt de algemene evolutie van de uitstroom van de UVW-WZ volgens richting gekaderd.

Ook bij de totale populatie UVW-WZ is er een grote uitstroom naar 'andere', hoewel proportioneel kleiner dan bij de werkloze alleenstaande ouders (Grafiek 7). Voorts stromen werkloze alleenstaande ouders opvallend minder uit naar arbeid en gaat er een grotere proportie naar de arbeidsongeschiktheid.

Grafiek 7

Proportionele uitstroom naar werk, arbeidsongeschiktheid en andere voor alleenstaande ouders en de hele UVW-WZ populatie

De uitstroom naar arbeid kan in nog meer detail worden bekeken door de uitstroom naar de dienstensector in kaart te brengen. De RVA beschikt sinds de start van het systeem van dienstensectoren in 2004 tot en met 2015 (vanaf dan is de bevoegdheid overgeheveld naar de regionale overheden als gevolg van de 6de staatshervorming) over een database met dienstensectorenmeeuweners per kalenderjaar. We kruisten deze database met de dataset van werkloze alleenstaande ouders om te kijken in hoeverre deze groep via het dienstensectoresysteem kon worden geholpen met de (her)instroom op de arbeidsmarkt.

Van de 260.152 werkloze alleenstaande ouders die uitstromen in de periode 2005-2015 vinden we 32.433 personen die in het jaar van uitstroom en/of in het jaar volgende op hun uitstroom werkzaam waren als dienstensectorenmeeuwer⁸. De uitstroom naar dienstensectoren vertegenwoordigt tussen de 45% en de 50% van de uitstroom naar een arbeidscontract (zie hierboven).

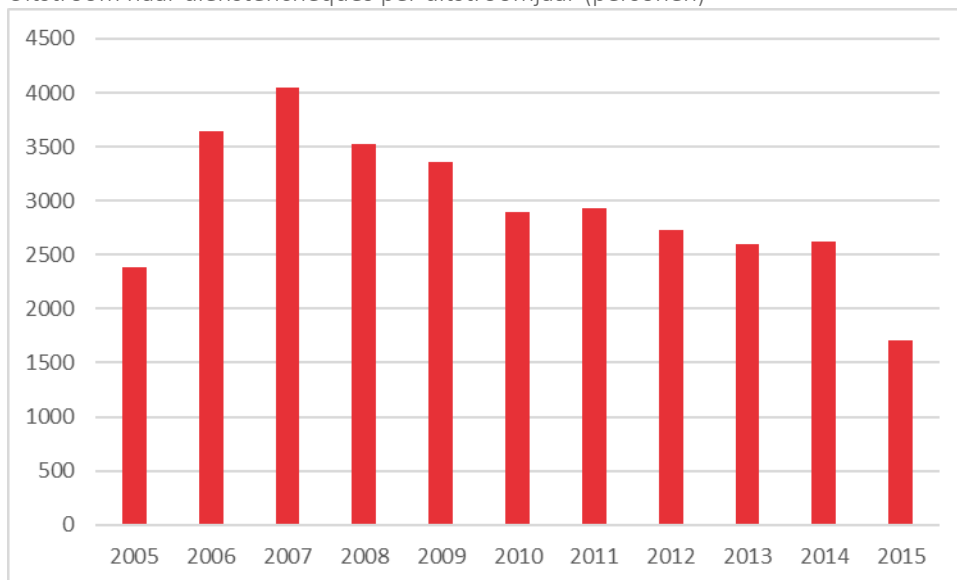
⁸ Daarnaast zijn er nog eens 30.428 personen die in deze studie zijn geïdentificeerd als werkloze alleenstaande ouder en die voor of na hun periode van werkloosheid als dienstensectoremeeuwer aan de slag zijn geweest. Dit was echter niet in het jaar van uitstroom of het jaar dat daarop volgde.

Grafiek 8 toont deze uitstroom per uitstroomjaar. Het aantal werkloze alleenstaande ouders dat uitstroomt naar het systeem van dienstencheques stijgt de eerste jaren, met een piek in 2007. Daarna is er een geleidelijke daling. De stijging in de uitstroom in de periode 2005-2007 voor de werkloze alleenstaande ouders is er dus zoals eerder vermeld gekomen door zowel de activeringsprogramma's als door de komst van de dienstencheques.

Bekijken we de profielkenmerken over de hele periode, dan bemerken we dat meer dan 99% van de uitstromers naar dienstencheques vrouwen zijn, 63% zijn laaggeschoold, 72% zijn tussen de 30 en 49 jaar en 58% heeft het statuut werkloos na arbeid terwijl 35% het statuut werkloos na studies heeft. 50% van de uitstromers wonen in het Vlaamse en 44% in het Waalse Gewest. Ten slotte zijn er in de eerste jaren een grote groep langdurig werklozen (meer dan 4 jaar werkloos) die uitstromen. Vanaf 2007 daalt dit cijfer. In totaal zijn 25% van de uitstromers naar dienstencheques langdurig werklozen. 37% is minder dan een jaar werkloos.

Grafiek 8

Uitstroom naar dienstencheques per uitstroomjaar (personen)

Noot: de opvolgingsperiode voor de uitstroom van 2015 is beperkt tot één kalenderjaar en ligt daarom lager.

2.2

Profielkenmerken van werkloze alleenstaande ouders

Met de kennis van de economische en reglementaire veranderingen die een impact hadden op de in- en uitstroom in het achterhoofd bekijken we nu in deze sectie naar de evolutie van de samenstelling van de groep werkloze alleenstaande ouders. Dit doen we aan de hand van de volgende profielkenmerken: werkloosheidsstatuut, geslacht, studieniveau, gewest, leeftijd en duur van de werkloosheidsperiode. In bijlage is er een tabel ingevoegd die de profielkenmerken van de alleenstaande ouders vergelijkt met die van de totale populatie UVW-WZ in de jaren 2005 en 2019. Tijdens de bespreking van de kenmerken zullen we verwijzen naar deze tabel om te duiden of bepaalde groepen onder of oververtegenwoordigd zijn in de populatie van alleenstaande ouders.

2.2.1

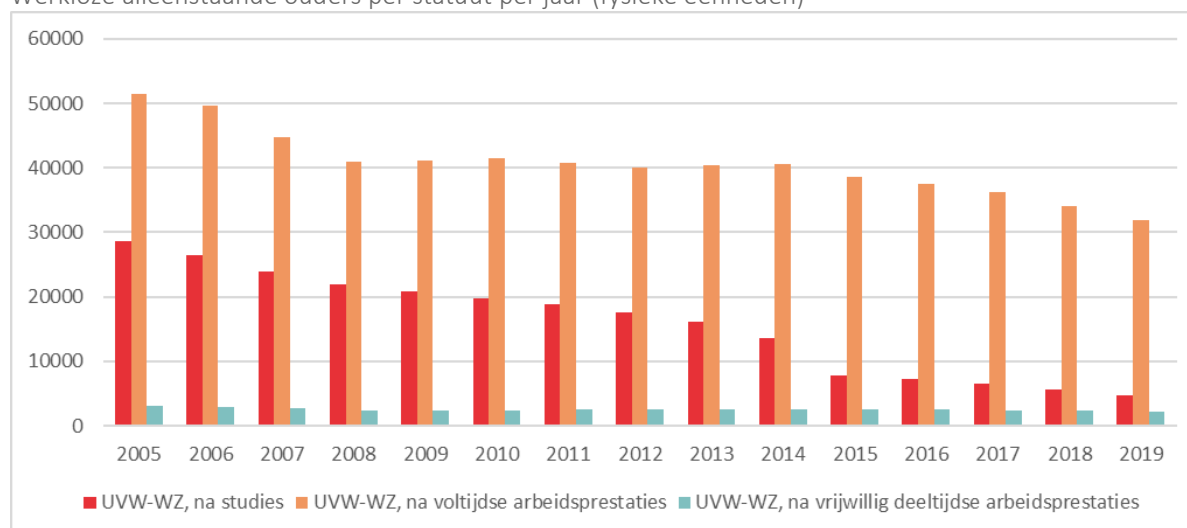
Werkloosheidsstatuut

Binnen de groep van werkloze alleenstaande ouders tekenen we een grote daling op binnen de statuten na studies en na voltijdse arbeidsprestaties (Grafiek 9). Het aantal werklozen na voltijdse arbeid daalt van 51.430 fysieke eenheden in 2005 naar 31.818 fysieke eenheden in 2019, ofwel een daling van 38%. Deze daling is merkkelijk groter dan voor de hele UVW-WZ populatie (21%, zie tabel in bijlage).

De daling voor werklozen na studies is sterk met 83% van 28.624 fysieke eenheden in 2005 naar 4.794 fysieke eenheden in 2019. Terwijl de werklozen na studies in 2005 nog 34% van het totaal innamen, is dat in 2019 nog maar 12%. De werkloze alleenstaande ouders na vrijwillig deeltijdse arbeidsprestaties daalt van 3.068 fysieke eenheden in 2005 naar 2.199 fysieke eenheden in 2019, terwijl de werkloze alleenstaande ouders in werkloosheid met bedrijfstoelag een zeer beperkte groep is van 103 fysieke eenheden in 2019.

Grafiek 9

Werkloze alleenstaande ouders per statuut per jaar (fysieke eenheden)

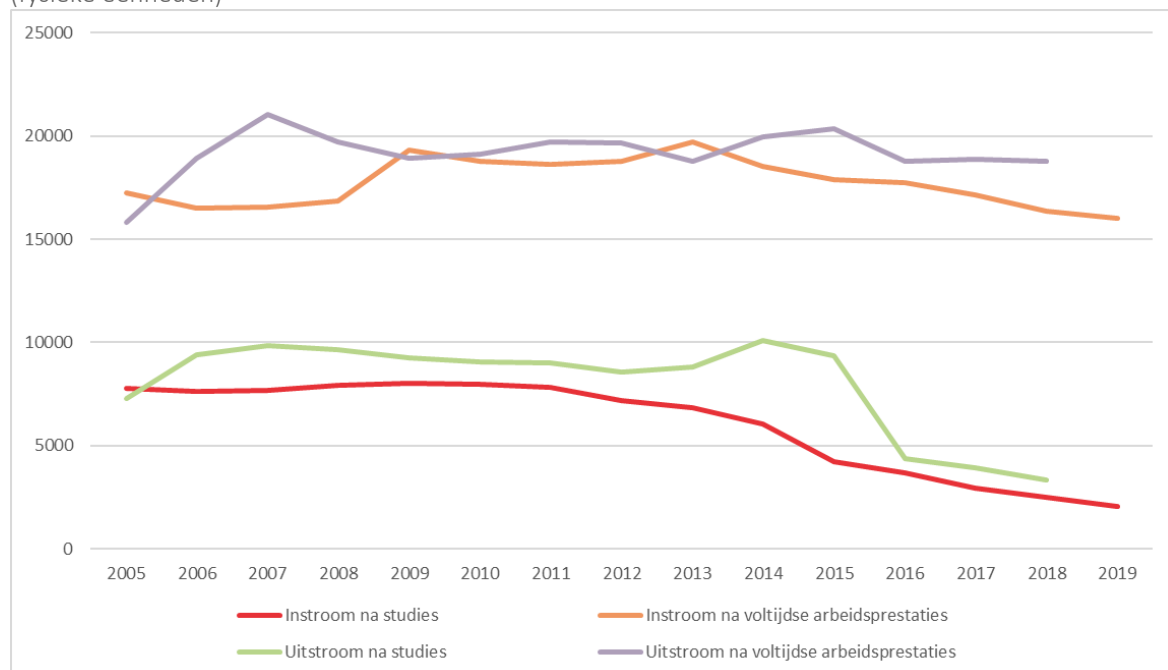
Noot : De groep UVW-WZ met bedrijfstoelag zijn niet gevisualiseerd in deze grafiek omwille van de beperkte omvang ten opzichte van de andere groepen.

De daling van het aantal fysieke eenheden van de groep werklozen na voltijdse prestaties in de periode tot 2008 is deels te wijten aan de introductie van de dienstencheques die zorgde voor een verhoogde uitstroom naar werk en mogelijks een kleinere instroom in de werkloosheid (Grafiek 10). Er is een verhoogde instroom tussen 2009 en 2013, wat maakt dat het aantal in deze groep stagneert tussen 2008 en 2014. In 2009 en 2013 ligt zelfs de instroom hoger dan de uitstroom door de algemeen negatieve economische situatie. Hoewel het aantal fysieke eenheden voor dit statuut daalt van 51.430 in 2005 tot 31.818 in 2019 is er slechts een kleine daling in de instroom in 2019 (16.017) vergeleken met 2005 (17.271). Dit wijst op een daling van het aantal langdurig werklozen (cf. infra).

Bij de werklozen na studies merken we een constante daling over de gehele periode met een grotere daling na 2015. De in- en uitstroom van de UVW-WZ na studies wordt in belangrijke mate beïnvloedt door de reglementaire wijzigingen betreffende de inschakelingsuitkering die vanaf 2012 van start gingen. De instroom toont een daling vanaf 2012, het jaar waarin de beroepsinschakelingstijd is verlengd en het dus langer duurt voor jongeren recht hebben op een inschakelingsuitkering. Vanaf 2015 zijn er ook verdere diplomaverensten verbonden aan de inschakelingsuitkering, waardoor de instroom verder daalt. Bij de uitstroom zien we een hogere uitstroom vanaf 2014. Deze is mede veroorzaakt door de striktere opvolging van het zoekgedrag. Er is ook een piek in de uitstroom in januari 2015. Dit is de eerste groep uitstromers ten gevolge van het einde van het recht op een inschakelingsuitkering. De in- en uitstroom zijn respectievelijk gedaald met 68% en 54% tussen 2005 en 2018.

Grafiek 10

In- en uitstroom van werkloze alleenstaande ouders na voltijdse arbeidsprestaties en na studies per jaar (fysieke eenheden)

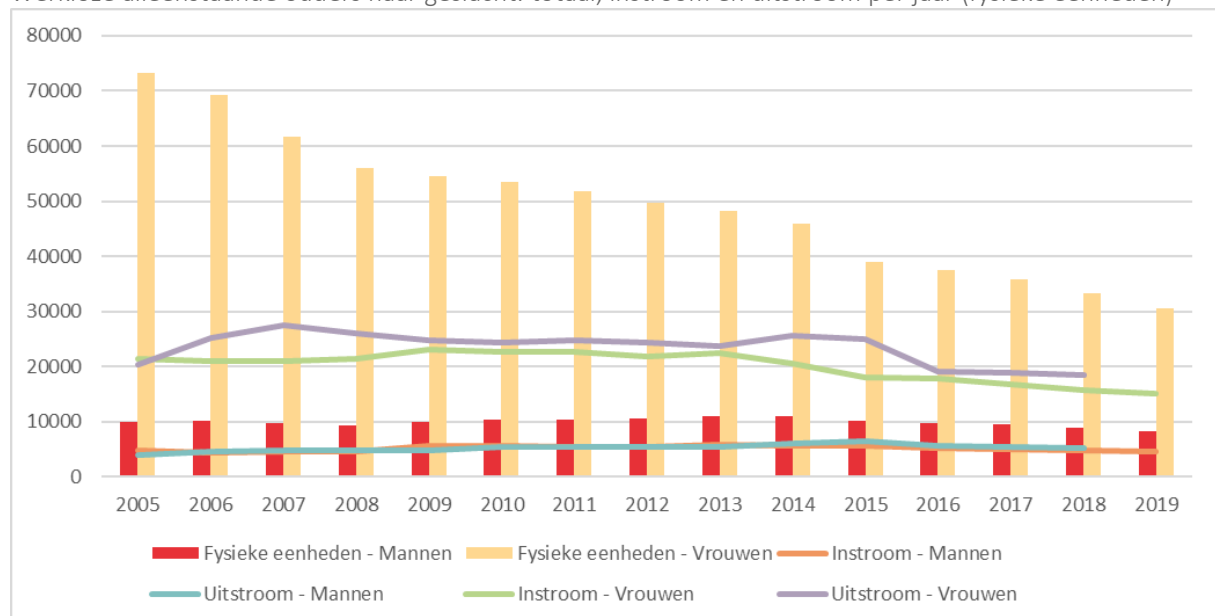
2.2.2

Geslacht

De daling van het aantal werkloze alleenstaande ouders is er hoofdzakelijk gekomen door een afname van het aantal vrouwen met 58% van 73.172 fysieke eenheden in 2005 naar 30.575 fysieke eenheden in 2019 (Grafiek 11). De proportie vrouwen ten opzichte van het totaal per jaar daalt van 88% in 2005 naar 79% in 2019. Opvallend is dat het aantal fysieke eenheden voor vrouwen jaar na jaar daalt terwijl er van 2008 tot 2014 een (lichte) stijging was van het aantal fysieke eenheden voor mannen. De stijging van het aantal mannen in die periode is mogelijks gerelateerd aan de moeilijker economische situatie waardoor ook het totaal aantal UVW-WZ steeg, maar ook aan een stijging van de populatie mannelijke alleenstaande ouders die sinds het verblijfsco-ouderschap stijgt. Die evolutie is er mee voor verantwoordelijk dat de reglementaire wijzigingen in 2004 en 2012 weinig impact lijken te hebben gehad op het aantal mannelijke werkloze alleenstaande ouders, in tegenstelling tot de vrouwelijke waar wel duidelijk de effecten merkbaar zijn in het aantal uitstromers.

Grafiek 11

Werkloze alleenstaande ouders naar geslacht: totaal, instroom en uitstroom per jaar (fysieke eenheden)

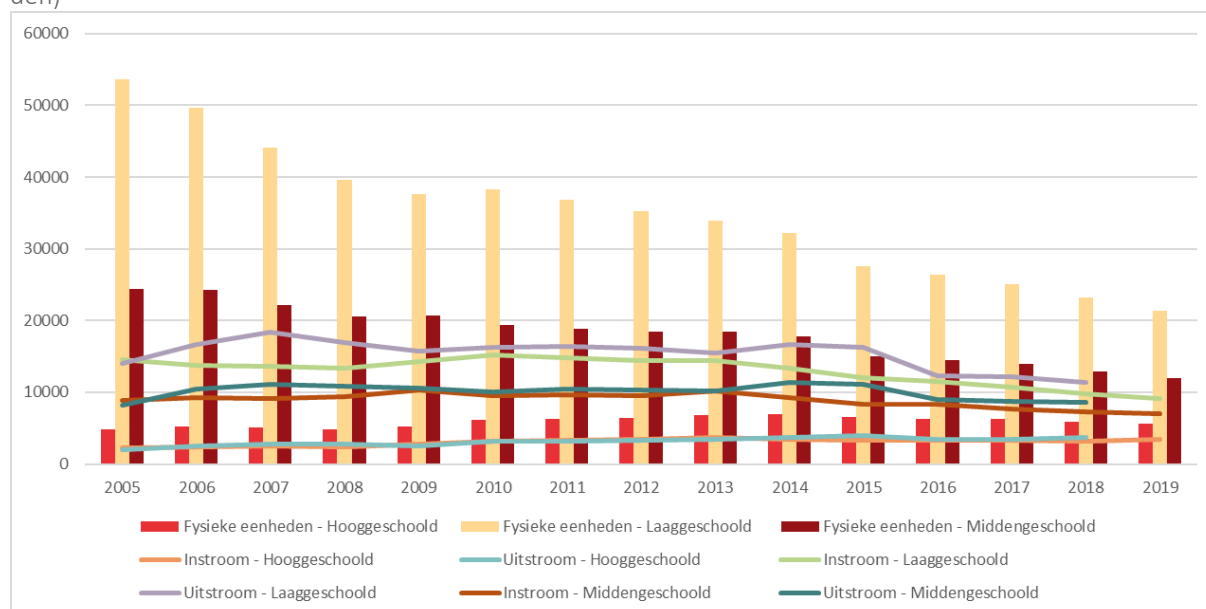

2.2.3 Studieniveau

De meerderheid van de werkloze alleenstaande ouders zijn laaggeschoold (55% in 2019), gevolgd door de middengediplomeerden (31% in 2019) en de hogeschoolden (14% in 2019) (Grafiek 12). Er vallen twee verschillende trends op te merken. Ten eerste is er de daling van de laag- en middengediplomeerde werkloze alleenstaande ouders. De trends van de in- en uitstroom zijn beïnvloed door de activeringsmaatregelen van 2004 als ook de reglementaire wijzigingen van 2012. Het aantal hogeschoolde werkloze alleenstaande ouders stijgt tot en met 2014, waarna er een zachte daling wordt ingezet. Het aantal in 2019 is echter nog altijd 765 fysieke eenheden hoger dan in 2005. Deze trend is gelijklopend met die van de hogeschoolde in de volledige UVW-WZ populatie en is gerelateerd aan de stijgende proportie hogeschoolden in België (zie tabel in bijlage). De laaggeschoolden blijven echter oververtegenwoordigd in vergelijking tot de totale populatie UVW-WZ, wat kan verklaard worden door het algemeen lagere scholingsniveau bij alleenstaande ouders⁹.

Grafiek 12

Werkloze alleenstaande ouders naar studieniveau: totaal, instroom en uitstroom per jaar (fysieke eenheden)

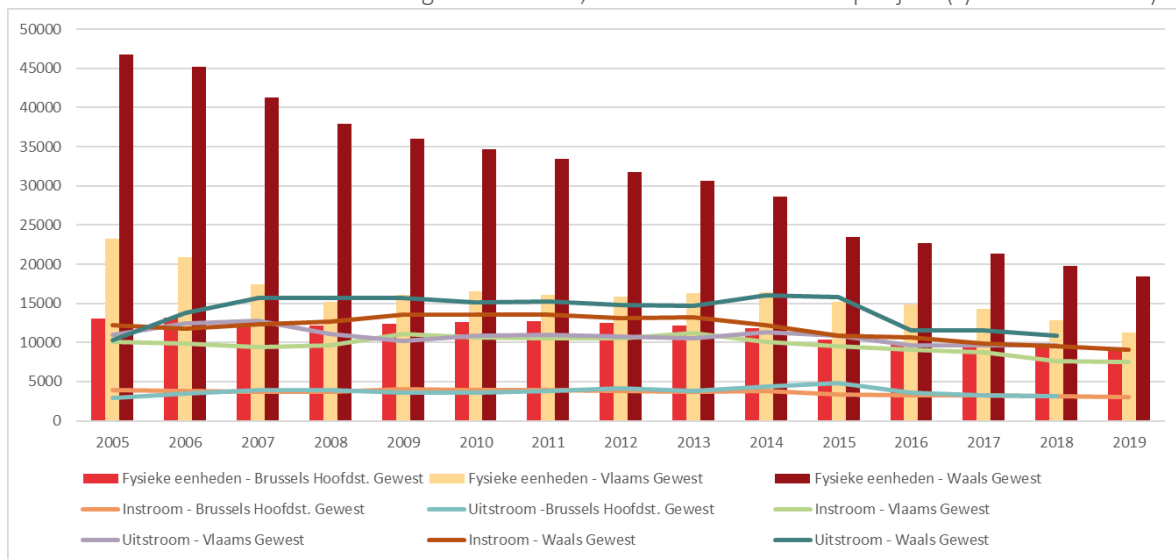
⁹ Gilleir, Christien (2013). Combineren in je eentje. Arbeid en gezin bij werkende alleenstaande ouders in Vlaanderen. (proefschrift KULeuven, CeSO).

2.2.4 Gewest

Bijna de helft (47%) van de werkloze alleenstaande ouders wonen in 2019 in het Waalse Gewest, terwijl 24% in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en 29% in het Vlaamse Gewest woont (Grafiek 13). Voor elk van de gewesten is er een dalende trend te merken, met de grootste daling voor het Waalse gewest (-61%), gevolgd door het Vlaams Gewest (-52%) en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (-29%). De uitstroom voor elk van de gewesten wordt beïnvloed door de reglementaire wijzigingen van 2004 en 2012. In vergelijking met de volledige populatie UVW-WZ is er een ondervertegenwoordiging van het Vlaamse Gewest (zie tabel in bijlage). Het Waalse Gewest en in 2019 ook het Brussels hoofdstedelijk Gewest zijn oververtegenwoordigd.

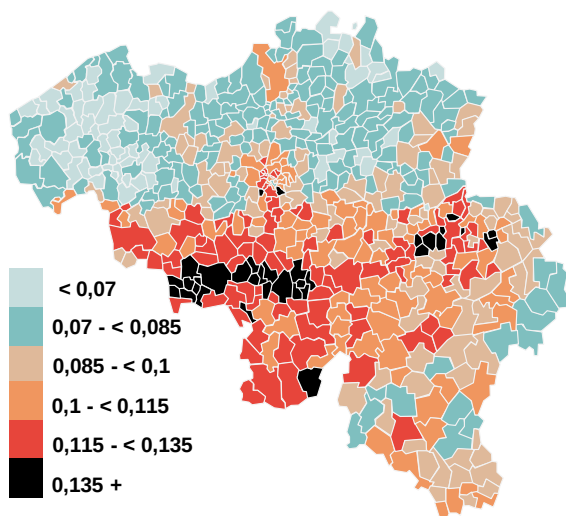
Grafiek 13

Werkloze alleenstaande ouders naar gewest: totaal, instroom en uitstroom per jaar (fysieke eenheden)

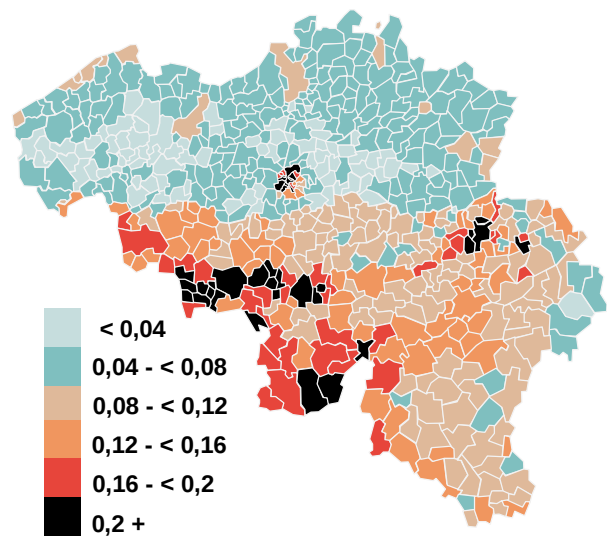

Om de geografische verschillen beter te begrijpen bekijken we de spreiding van alleenstaande ouders op gemeentelijk niveau op basis van de data van de census 2011 (Kaart 1, bron: Statbel). Er is een duidelijk geografisch verschil in de hoeveelheid alleenstaande ouders dat aan de basis ligt van de verschillen betreffende werkloze alleenstaande ouders per gewest. Naast concentraties van eenoudergezinnen in de grotere steden, zijn de hoogste concentraties te vinden in de provincies Henegouwen (regio Bergen en Charleroi), Luik en Namen. Ook in het oosten van Limburg zien we een verhoogd aandeel eenoudergezinnen. De geografische spreiding van concentraties aan eenoudergezinnen herinnert met andere woorden aan de zgn. 'Sillon industriel', een zone die sinds de teloorgang van de mijnindustrie met een aantal economische uitdagingen kampt. Bekijken we op Kaart 2 de geografische verdeling van de werkloosheidsgraden, dan tekenen zich bijgevolg gelijkaardige concentraties af. Aangezien volatiliteit van inkomen een factor is in het verhogen van het aantal echtscheidingen¹⁰ (en we dezelfde dynamiek kunnen veronderstellen voor het aantal ongehuwde koppels dat uiteengaat), is die gelijkaardige geografische spreiding niet verwonderlijk, omdat er een overlap is in de causaliteit voor beide vormen van concentraties. Dit impliceert echter wel dat deze zones niet alleen een hoger aantal werklozen hebben, maar ook een grotere kans dat het gaat om alleenstaanden met kinderen. Die werklozen combineren dan ook vaker dit profielkenmerk, dat de uitstroom naar werk kan bemoeilijken, met het wonen in een omgeving met lagere tewerkstellingskansen.

Kaart 1 Spreiding alleenstaande ouders per gemeente (als proportie van het totale aantal huishoudens).

Kaart 2 Werkloosheidsgraad per gemeente

¹⁰ Zie bv. Nunley, John M., & Alan Seals. "The Effects of Household Income Volatility on Divorce." *The American Journal of Economics and Sociology*, vol. 69, no. 3, 2010, pp. 983–1010. JSTOR, www.jstor.org/stable/20788950.

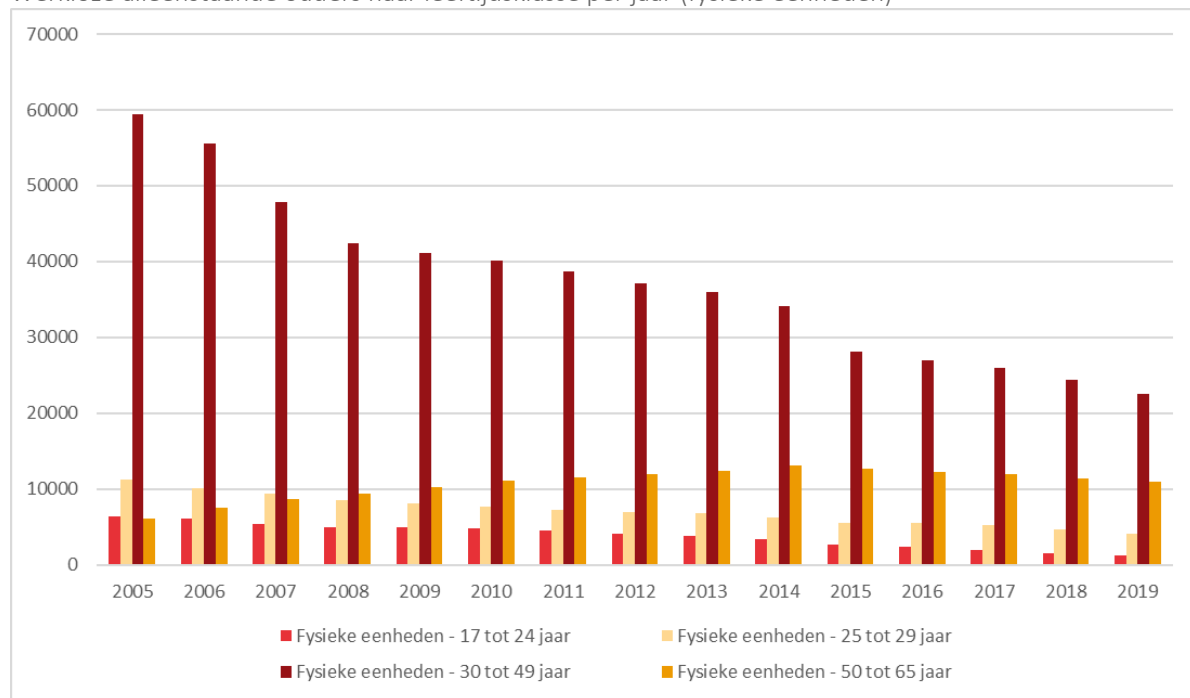
2.2.5

Leeftijd

De leeftijdsklasse van 30 tot 49 jarigen is over de hele lijn de grootste, maar maakt een sterke daling mee van gemiddeld 59.404 fysieke eenheden in 2005 naar 22.582 fysieke eenheden in 2019 (-62%) (Grafiek 14). De trend van de in- en uitstroom voor deze leeftijdsklasse volgt de reglementaire wijzigingen van 2004 en 2012 (Grafiek 15). Ook de jongere leeftijdsklassen (17 tot 24 jaar en 25 tot 29 jaar) maken een sterke daling mee (respectievelijk -81% en -62%). Enkel de oudste leeftijdsklasse (50 tot 65 jaar) wijkt af met een stijging van 2005 tot en met 2014, waarna er zich een lichte daling inzet. In totaal stijgt het aantal fysieke eenheden voor deze groep met 80%. Die evoluties worden gedeeltelijk ook beïnvloed door de algemene verschuivingen in de gemiddelde leeftijd waarop ouders kinderen krijgen.¹¹ Wat de uitstroom voor de leeftijdscategorieën jonger dan 30 jaar betreft, is het vermeldenswaardig dat die geen piek hebben in 2015 door het einde recht op een inschakelingsuitkering. Dit heeft te maken met de reglementering die vanaf januari 2012 de basisperiode van de inschakelingsuitkering voor werklozen met gezinslast laat starten vanaf de leeftijd van 30 jaar.

Grafiek 14

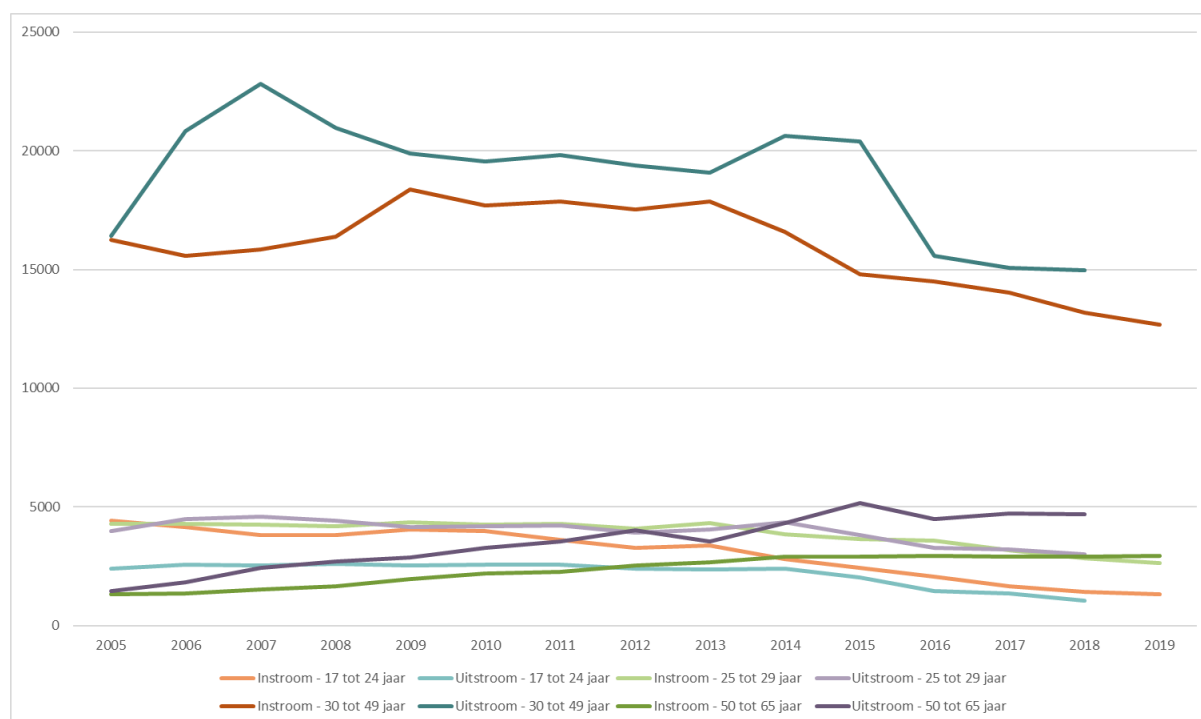
Werkloze alleenstaande ouders naar leeftijdsklasse per jaar (fysieke eenheden)

¹¹ Zie Statbel-gegevens: Evolutie van de gemiddelde leeftijd van de moeder/vader bij de geboorte van een kind.

Grafiek 15

In- en uitstroom van werkloze alleenstaande ouders per leeftijdsklasse per jaar (fysieke eenheden)

2.2.6

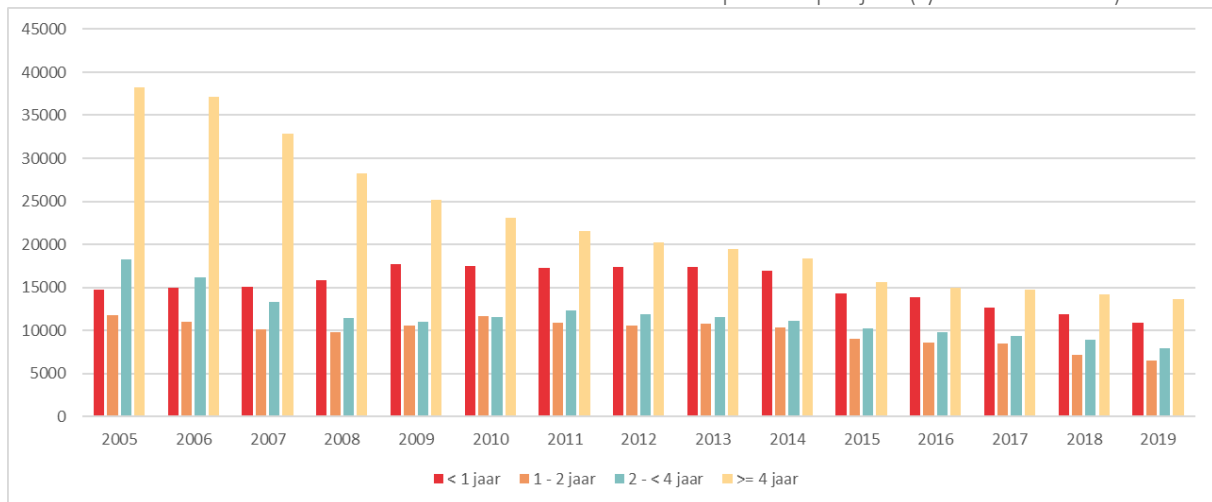
Werkloosheidsduur

De grootste groep werkloze alleenstaande ouders heeft een werkloosheidsduur van meer dan 4 jaar, hoewel hun aantal sterk gedaald is (-64% tussen 2005 en 2019) (Grafiek 16). Ook de duur van 2 tot 4 jaar en 1 tot 2 jaar neemt sterk af (respectievelijk -57% en -45% tussen 2005 en 2019) terwijl de groep met duur van minder dan een jaar het minst daalt (-26%). In 2019 heeft 27% van de werkloze alleenstaande ouders een duur korter dan 1 jaar, 17% tussen 1 en 2 jaar en 20% tussen 2 en 4 jaar. In 2005 bezat deze laatste groep nog een grote meerderheid (70%). Terwijl de werkloze alleenstaande ouders met een werkloosheidsduur van meer dan 4 jaar elk jaar daalt, merken we bij de groep met duur 1 tot 2 jaar en 2 tot 4 jaar een afname die wordt onderbroken door een stijging tijdens de moeilijker economisch periode van 2009 tot en met 2013. Het aantal werkloze alleenstaande ouders met een duur van minder dan 1 jaar stijgt dan weer tot 2014, waarna een daling zich inzet. In vergelijking met de hele populatie UVW-WZ is er een oververtegenwoordiging van de langdurig werklozen (duur > 4 jaar) en een ondervertegenwoordiging van de categorie met een werkloosheidsduur < 1 jaar (zie tabel in bijlage).

De instroom ligt, behalve voor de groep met een duur van minder dan 1 jaar, telkens onder de uitstroomblijn (Grafiek 17). In tegenstelling tot de andere categorieën hebben de categorieën met een werkloosheidsduur van 2 tot 4 jaar en van meer dan 4 jaar een duidelijk piek in de uitstroom in 2015, wat er op duidt dat het beperken van het recht op een inschakelingsuitkering een sterke invloed had op het aantal langdurige werkloze alleenstaande ouders.

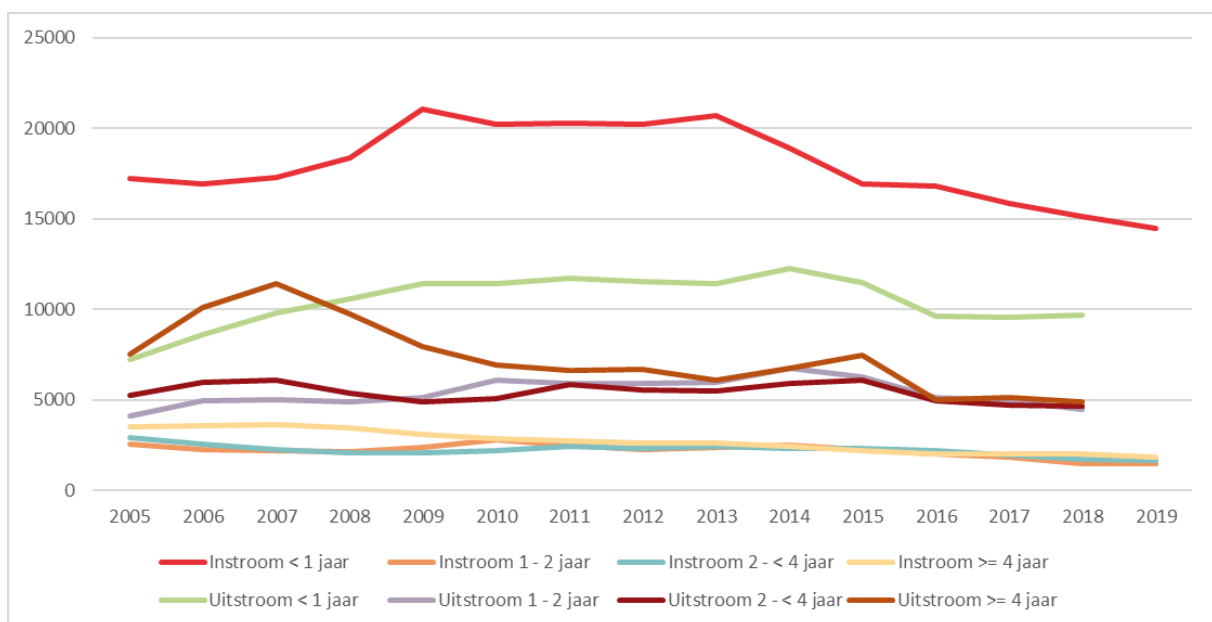
Grafiek 16

Werkloze alleenstaande ouders naar duur van de werkloosheidsperiode per jaar (fysieke eenheden)

Grafiek 17

In- en uitstroom van werkloze alleenstaande ouders naar duur van de werkloosheidsperiode per jaar (fysieke eenheden)

Alleenstaanden met kinderen in de stelsels met betrekking tot de verzoening van het beroeps- en het privéleven

In deze sectie bekijken we de werkende alleenstaande ouders die een werkonderbreking opnemen. Binnen de stelsels van tijdskrediet, thematische verloven en loopbaanonderbreking hebben alleenwonenden met kinderen in de volgende regimes recht op een verhoogde netto uitkering:

- Tijdskrediet – 1/5de onderbreking: een verhoogde uitkering voor alle alleenwonenden in combinatie met een verlaagde BVH enkel voor eenoudergezinnen.
- Thematische verloven – privé sector - alle regimes: verhoogde uitkering voor alleenwonenden met kinderen. Indien 1/5de of 1/10de extra verhoging indien het thematisch verlof wordt opgenomen voor een inwonend kind.
- Thematische verloven – openbare sector en onderwijs - 1/5de en 1/10de onderbreking: verhoging van uitkering voor alleenstaanden met kinderen.
- Loopbaanonderbreking - autonome overheidsbedrijven – 1/5de onderbreking: een verhoogde uitkering voor alle alleenwonenden in combinatie met een verlaagde BVH enkel voor alleenstaande ouders.

De andere regimes onderscheiden niet de groep van alleenstaande ouders en hebben ofwel een verhoogde uitkering voor alle alleenwonenden ongeacht of ze kinderen hebben, ofwel wordt er geen rekening gehouden met de gezinstoestand en is er dus slechts één barema voor alle uitkeringsgerechtigde.

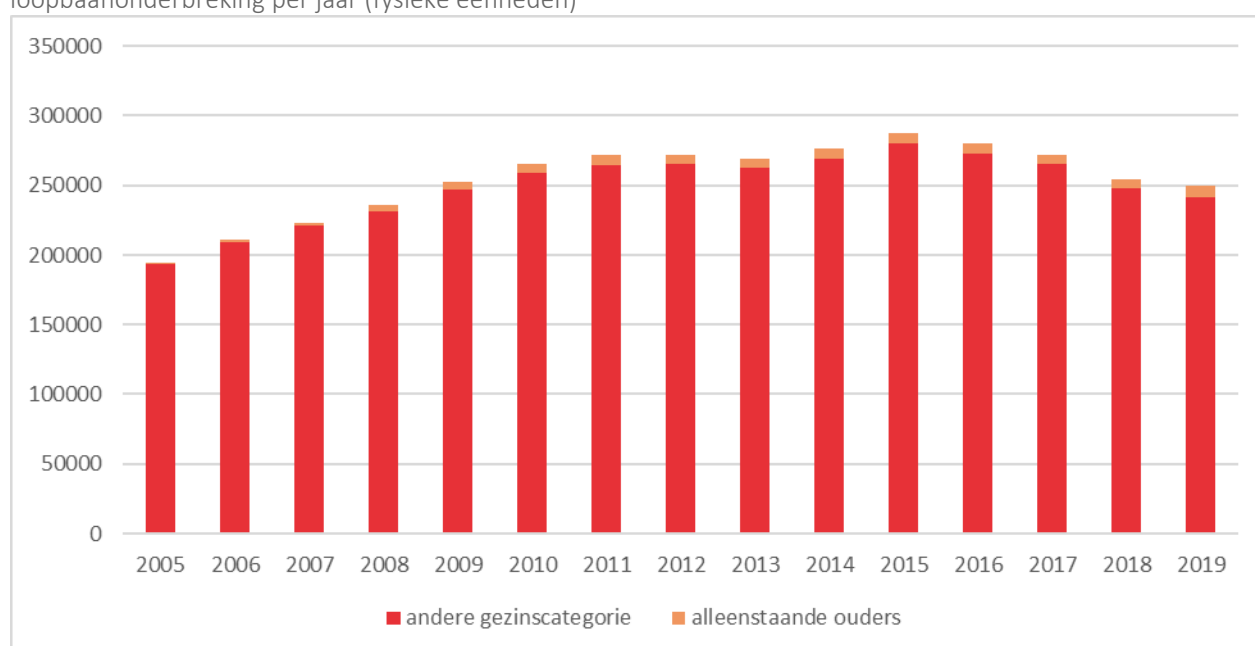
3.1

Algemene evolutie

Grafiek 18 toont de verhouding alleenstaande ouders en andere gezinscategorieën in de stelsels van loopbaanonderbreking, tijdskrediet en thematische verloven. Het is duidelijk dat slechts een zeer beperkt aandeel van de uitkeringen verhoogde uitkeringen zijn voor alleenwonenden met kinderen. In 2005 bedraagt het aandeel slechts 0,5%. Dit stijgt echter tot 3% in 2019. Indien we enkel naar het motief ouderschap kijken binnen de stelsels van loopbaanonderbreking, tijdskrediet en thematische verloven, dan gaan de uitkeringen in 2019 in 4,6% van de gevallen naar alleenstaande ouders.

Grafiek 18

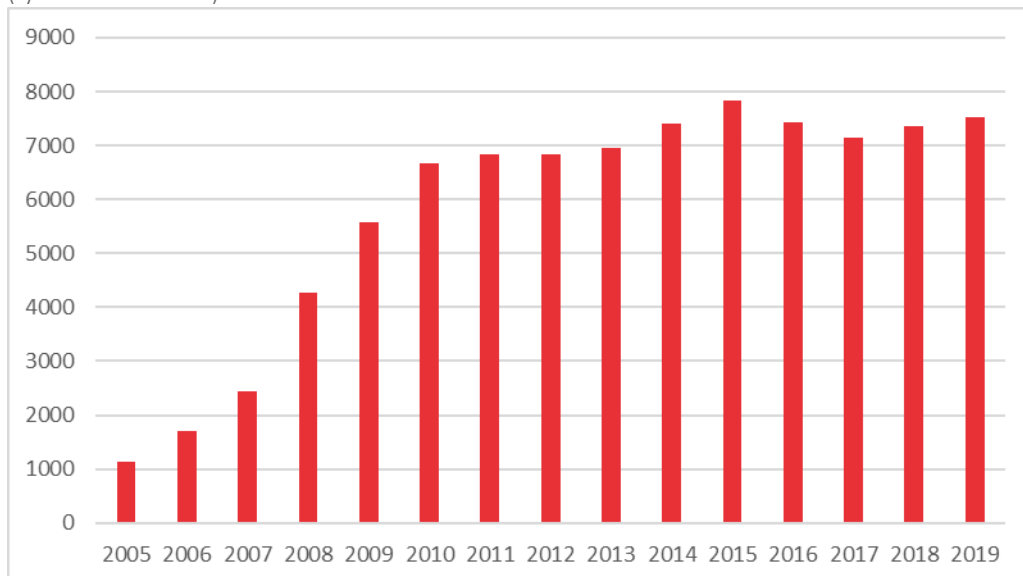
Alleenstaande ouders en andere gezinscategorieën in stelsels van tijdskrediet, thematische verloven en loopbaanonderbreking per jaar (fysieke eenheden)

Het aantal alleenstaande ouders die een onderbreking opnemen is verzevenvoudigd in de periode van 2005 (1.122 fysieke eenheden) tot 2019 (7.518 fysieke eenheden) (Grafiek 19). Van 2005 tot 2010 is er een sterke stijging, waarna de curve vanaf 2013 weer stijgt tot 2015. In 2016 en 2017 is er een lichte daling waarna de curve weer stijgt. De curve voor alleenstaande ouders volgt vrijwel het verloop van de curve voor alle gebruikers van alle stelsels. De stijging de eerste 5 jaar is echter veel steiler en de laatste twee jaar wijkt de evolutie af van de algemene trend (terug een stijging bij de alleenstaande ouders waar er een daling is bij het totale aantal gebruikers). De stijging van het aantal eenoudergezinnen stijgt in de periode 2005-2010 slechts met 8%. De stijging van het aantal alleenstaande ouders die een onderbreking opnemen in die periode is dan ook eerder toe te schrijven aan de groeiende populariteit van de onderbrekingstelsels dan door een stijging van het aantal alleenstaanden met kinderen. De stijging vanaf 2017, die enkel merkbaar is bij de groep alleenstaanden met kinderen, volgt op de verhoging van de onderbrekingsuitkeringen voor deze groep.

Grafiek 19

Alleenstaande ouders in stelsels van tijdskrediet, thematische verloven en loopbaanonderbreking per jaar (fysieke eenheden)

3.2

Profielkenmerken van werkende alleenstaande ouders met werkonderbreking

In deze paragraaf bekijken we de werkende alleenstaande ouders met een werkonderbreking in meer detail aan de hand van de volgende profielkenmerken: motief, regime, leeftijd, geslacht en gewest.

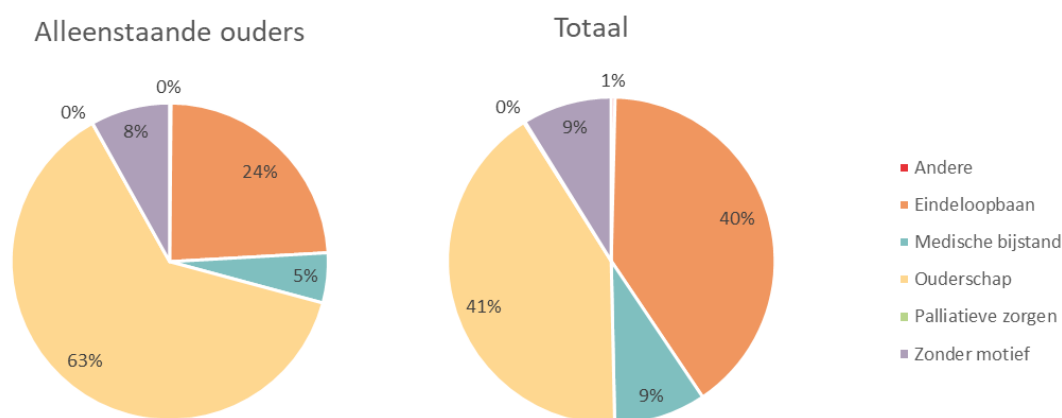
3.2.1

Motief

Grafiek 20 toont aan dat alleenstaande ouders proportioneel in 2019 meer onderbrekingen hebben met het motief ouderschap dan bij de totale aantal onderbrekingen. Zo is voor de alleenstaande ouders 63% van de onderbrekingen expliciet ouderschapsgerelateerd tegenover slechts 41% in de totale populatie. Bij de onderbrekingen met betrekking tot eindloopbaan zijn de alleenstaande ouders dan weer ondervertegenwoordigd (24% tegenover 40% in de totale populatie).

Grafiek 20

Verdeling per motief in 2019 – Alleenstaande ouders versus het totaal van alle gezinscategorieën

De stelsels betreffende de combinatie arbeid en gezin zijn op verschillende momenten ingevoerd. De thematische verloven (voor zowel openbare als private sector) zijn ingevoerd in de jaren '90. Meer bepaald werd in 1995 het verlov voor palliatieve zorgen ingevoerd, in 1997 het ouderschapverlov en in 1998 het verlov voor medische bijstand. In 2002 werd het stelsel van loopbaanonderbreking voor de privésector omgezet naar tijdskrediet. Niettegenstaande dat de stelsels al enige tijd bestaan merken we dat er in 2005 slechts minimaal gebruik van werd gemaakt door alleenstaanden met kinderen. Op dat moment zit ongeveer de helft van de fysieke eenheden in het systeem van loopbaanonderbreking betreffende eindloopbaan (47%) (Grafiek 21). De andere bevinden zich in de stelsels loopbaanonderbreking zonder motief (35%), thematisch ouderschapverlov (17%) en thematisch verlov voor medische bijstand (2%). Het aantal onderbrekingen stijgt snel tot in 2010. Het aantal fysieke eenheden in het stelsels met betrekking tot eindloopbaan (loopbaanonderbreking en tijdskrediet) nemen in dat jaar 35% van het totaal in. Loopbaanonderbreking en tijdskrediet zonder motief samen bedragen 33%, thematisch ouderschapverlov 29% en thematisch verlov voor medische bijstand 3%.

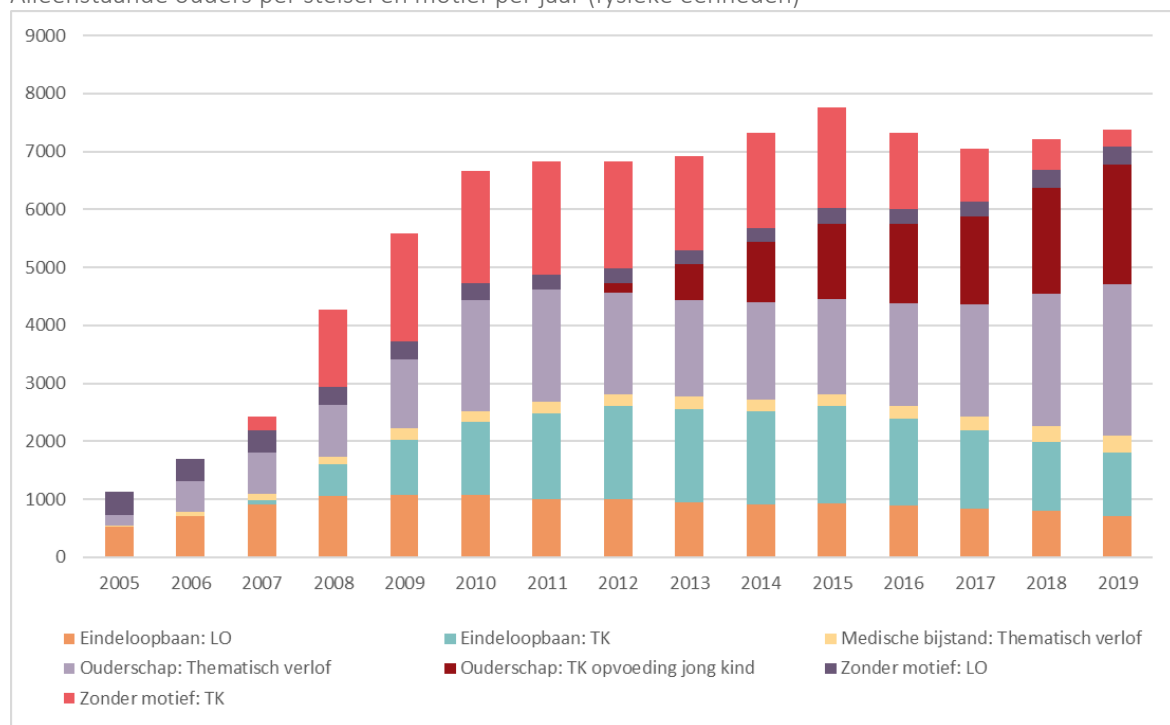
Verskillende reglementaire wijzigingen betreffende de stelsels van tijdskrediet, thematische verloven en loopbaanonderbreking vonden plaats in 2012 (voor gedetailleerde informatie betreffende de algemene effecten van de reglementaire wijzigingen verwijzen we door naar hoofdstuk 9 in het tweede volume van het RVA-jaarverslag). Algemeen worden de voorwaarden van de stelsels zonder motief en eindeloopbaan van zowel loopbaanonderbreking als tijdskrediet aangescherpt. De duur wordt beperkt en er wordt een onderscheid gemaakt tussen gemotiveerd en niet-gemotiveerd tijdskrediet. Ook werden de leeftijdsvoorwaarden in het eindeloopbaanstelsel (zowel in het kader van loopbaanonderbreking als in het kader van tijdskrediet) opgetrokken. Het thematisch ouderschapsverlof werd opgetrokken tot een maximum van 4 maanden. In 2015 gelden er opnieuw strengere leeftijdsvoorwaarden voor tijdskrediet in het eindeloopbaanstelsel. Het recht op een onderbrekingsuitkering voor tijdskrediet zonder motief wordt ook afgeschaft in 2015; het stelsel wordt stopgezet in 2017 voor nieuwe gebruikers en dooft daarmee geleidelijk uit. Vanaf september 2016 is de RVA, behoudens uitzonderingen, niet meer bevoegd voor nieuwe aanvragen voor onderbrekingsuitkeringen in het kader van loopbaanonderbreking voor werknemers van het Vlaamse lokale, provinciale, communautaire en het gewestelijke openbaar ambt, alsook van het Vlaams onderwijs, met uitsluiting van de contractuele personeelsleden die onder het tijdskrediet vallen.

In 2017 werden de onderbrekingsuitkeringen voor de thematische verloven aanzienlijk verhoogd voor de eenoudergezinnen. Voor voltijdse en halftijdse onderbrekingen werd de uitkering met 38% verhoogd, terwijl de uitkering voor een 1/5 onderbreking met 21% steeg. Voor de werknemers van 50 jaar of ouder, die recht hebben op een verhoogde onderbrekingsuitkering als ze hun prestaties met de helft of met 1/5 verminderen, wordt het bedrag van de verhoging verlaagd. Vanaf 2019 is er meer flexibiliteit in het opnemen van thematisch ouderschapsverlof en wordt een 1/10 werkvermindering geïntroduceerd. Dit laatste laat de voltijdse werknemers toe hun prestaties elke week met een halve dag of om de twee weken met een volledige dag te verminderen.

Het verstrengen van de voorwaarden voor de stelsels eindeloopbaan en zonder motief resulteert in een daling van hun aandeel ten opzichte van het totaal. De proportie voor de stelsels eindeloopbaan daalt van 38% in 2012 naar 24% in 2019 en voor de stelsels zonder motief van 31% in 2012 naar 8% in 2019. Met de introductie van het tijdskrediet met motief in 2012 zien we bij de alleenstaande ouders de introductie van het tijdskrediet voor de opvoeding van een jong kind met 2% van het totaal in 2012. Dit groeit aan tot 27% van het totaal in 2019. Het thematisch ouderschapsverlof daalde van 2012 (26%) tot 2015 (21%) om daarna terug te groeien tot 35% in 2019.

Grafiek 21

Alleenstaande ouders per stelsel en motief per jaar (fysieke eenheden)

Noot: Volgende stelsels worden bijna nooit gebruikt door eenoudergezinnen (0% tot 1%) en worden voor leesbaarheid van de grafiek niet getoond: tijdscrediet - erkende opleiding, tijdscrediet - medische bijstand, tijdscrediet - verzorging gehandicapt kind, tijdscrediet - verzorging ziek kind, thematisch verlof - palliatieve zorgen en tijdscrediet - palliatieve zorgen. Deze stelsels betreffen ook voor de niet-eenoudergezinnen een relatief beperkt aantal gevallen.

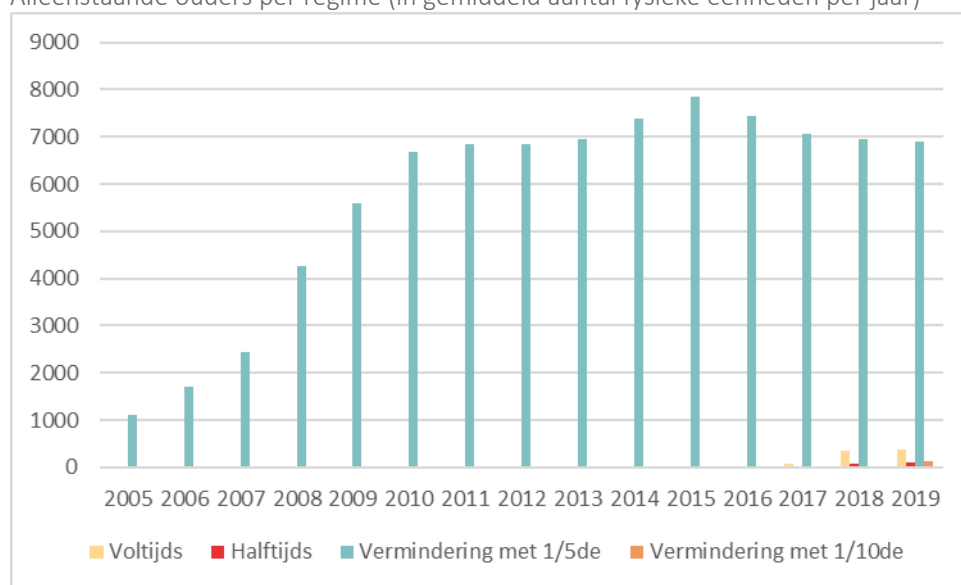
3.2.2

Onderbrekingsregime

Het 1/5-regime is voor lange tijd het enige regime geweest bij alleenstaande ouders (Grafiek 22). Sinds de verhoging van de uitkeringen voor deze groep in 2017 zijn er ook gevallen gemeten van voltijdse en halftijdse onderbrekingen. In 2019 zijn er 90 halftijdse onderbrekingen en 387 voltijdse onderbrekingen. Het aantal halftijdse en voltijdse onderbrekingen blijft echter beperkt doordat het zelfs met een verhoogde uitkering nog altijd een sterkere financiële terugval met zich meebrengt dan het nemen van een beperktere onderbreking. De introductie van het 1/10 regime in 2019 heeft geleid tot 132 onderbrekingen.

Grafiek 22

Alleenstaande ouders per regime (in gemiddeld aantal fysieke eenheden per jaar)

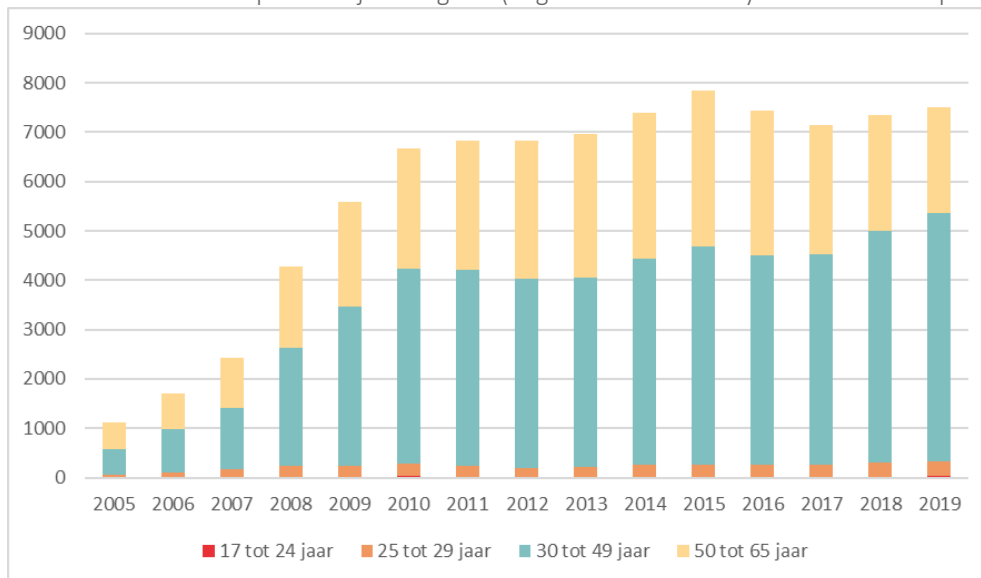
3.2.3

Leeftijd

De 30- tot 49-jarigen en 50- tot 65-jarigen zijn de twee groepen die het sterkst vertegenwoordigd zijn bij de alleenstaande ouders die loopbaanonderbreking, tijdskrediet of thematisch verlof opnemen (Grafiek 23). Terwijl de groepen in 2005 zowat gelijk zijn (beide 48% van het totaal). Door het verstrengen van de leeftijdsvoorwaarden voor eindeloopbaan binnen de stelsels loopbaanonderbreking en tijdskrediet in 2015 daalt het aantal 50- tot 65-jarigen vanaf 2016. Dit kan verklaard worden door de strengere leeftijdsvoorwaarden voor tijdskrediet in het eindeloopbaanstelsel vanaf 2015 en de daling van de verhoogde uitkering voor 50-plussers vanaf 2017. Bij de 30- tot 49-jarigen is een stijging over de hele periode met uitzondering van de jaren 2012 – 2013 en 2016 – 2017 door aanpassingen in het stelsel tijdskrediet zonder motief. In 2019 nemen de 30- tot 49-jarigen 67% van het totaal in en de 50- tot 65-jarigen 29%. De groep < 25-jarigen is de hele periode nagenoeg onbestaand en de groep 25- tot 29-jarigen groeit doorheen de jaren aan tot 4% van het totaal in 2019.

Grafiek 23

Alleenstaande ouders per leeftijdscategorie (in gemiddeld aantal fysieke eenheden per jaar)

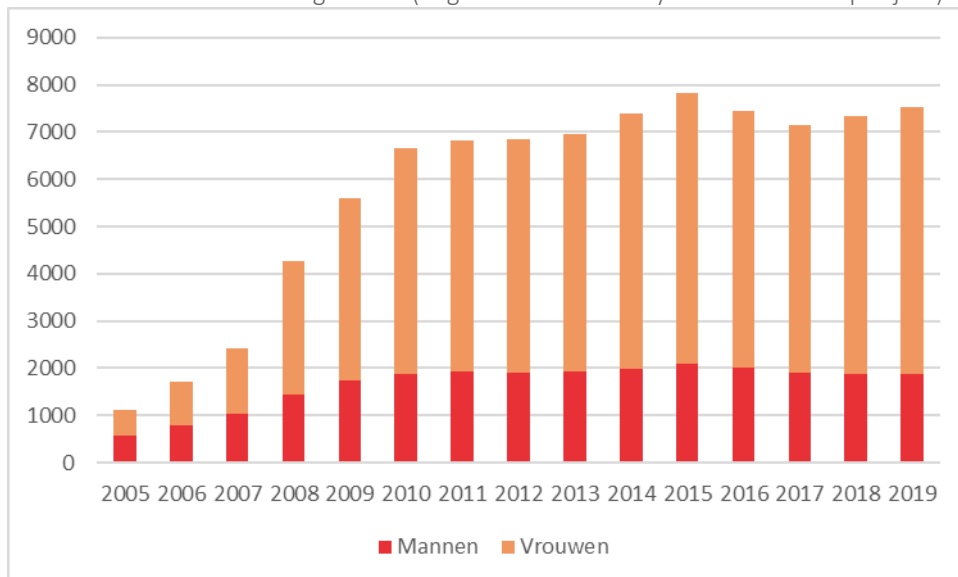
3.2.4

Geslacht

In 2005 waren er lichtjes meer mannen (581 fysieke eenheden) dan vrouwen (541 fysieke eenheden) alleenstaand met kinderen met een werkonderbreking (Grafiek 24). Het aantal vrouwen stijgt echter in de volgende jaren veel sterker waardoor de proportie mannen wegzakt tot 25% in 2019. Bekijken we enkel de onderbrekingen met het motief ouderschap, dan is de proportie vrouwen 84% in 2019. (Grafiek 25).

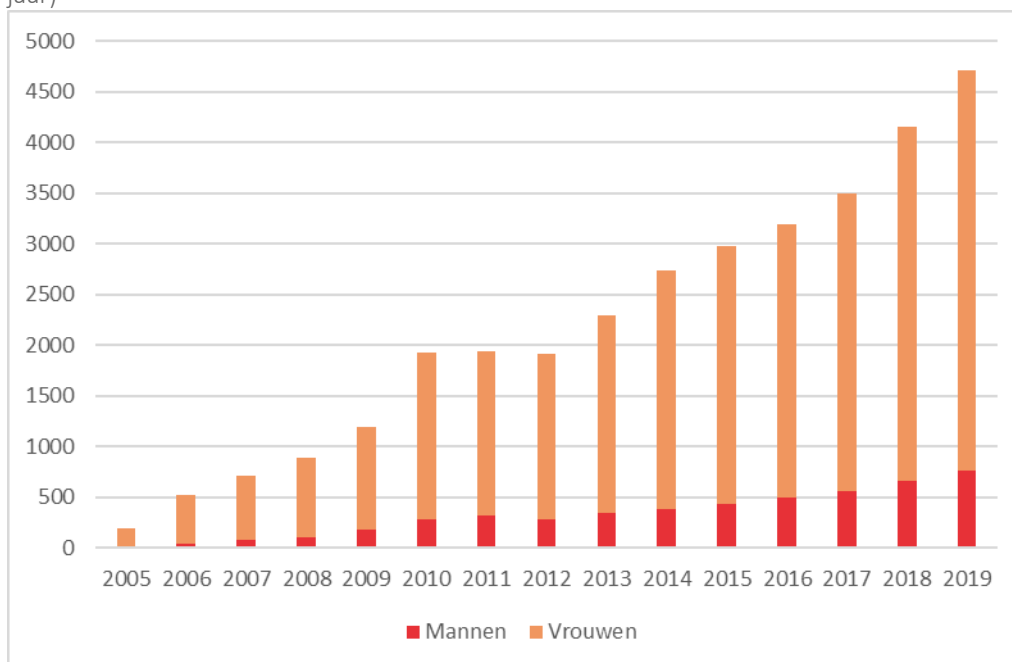
Grafiek 24

Alleenstaande ouders naar geslacht (in gemiddeld aantal fysieke eenheden per jaar)

Grafiek 25

Alleenstaande ouders met motief ouderschap naar geslacht (in gemiddeld aantal fysieke eenheden per jaar)

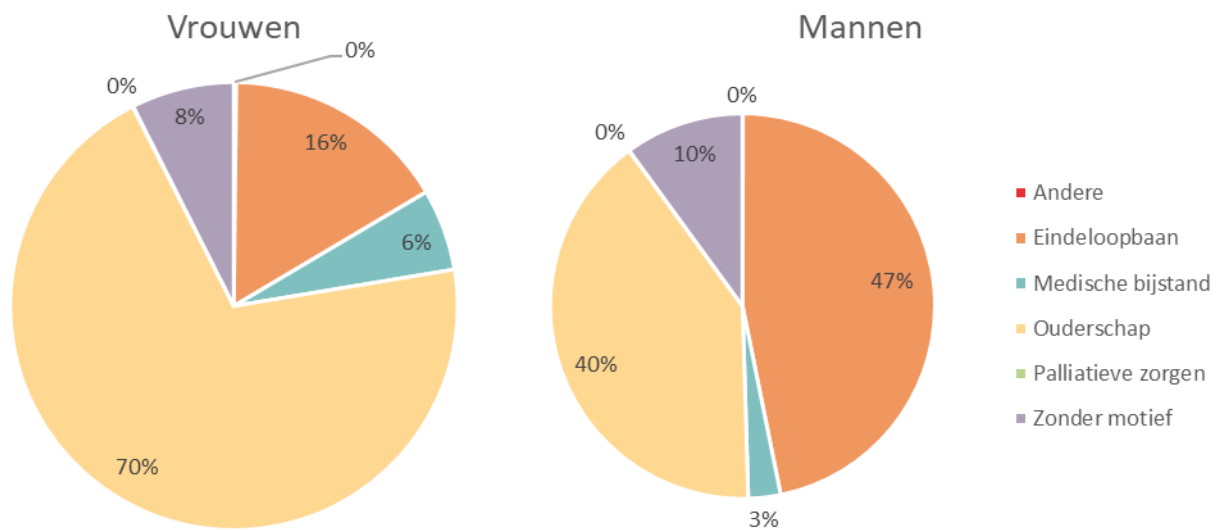

Het motief voor het nemen van een werkonderbreking vormt een belangrijke factor bij het analyseren van verschillen tussen de geslachten. In 2019 neemt 70% van de vrouwen een werkonderbreking met betrekking tot het ouderschap terwijl bij mannen dit maar 40% is (Grafiek 26). Ook de proportie voor het andere zorg-gerelateerde motief medische bijstand is dubbel zo groot voor vrouwen (6%) dan voor mannen (3%). Mannen nemen voornamelijk een werkonderbreking voor eindloopbaan (47%) terwijl dit maar 16% bedraagt voor de vrouwen.

Uit de twee spotlightpublicaties van 2019¹² die de genderverschillen betreffende loopbaanonderbreking, tijdscrediet en thematische verloven toelichten, zien we een gelijkaardig beeld waarbij mannen voornamelijk kiezen om later in hun loopbaan onderbrekingen op te nemen (betreffende eindloopbaan) en vrouwen voornamelijk de onderbrekingen gerelateerd aan zorg opnemen. De verdeling over de geslachten is ongelijker voor de groep alleenstaanden met kinderen dan voor de algemene populatie onderbrekers. Dit is echter in overeenstemming met de demografische kenmerken van de groep alleenstaanden met kinderen.

¹² Zie "Spotlight - Tijdscrediet en loopbaanonderbreking: evolutie volgens geslacht" en "Spotlight - Thematische verloven en tijdscrediet met motief: verdeling volgens geslacht" (december 2019).

Grafiek 26
Proportie per motief en geslacht van alleenstaande ouders

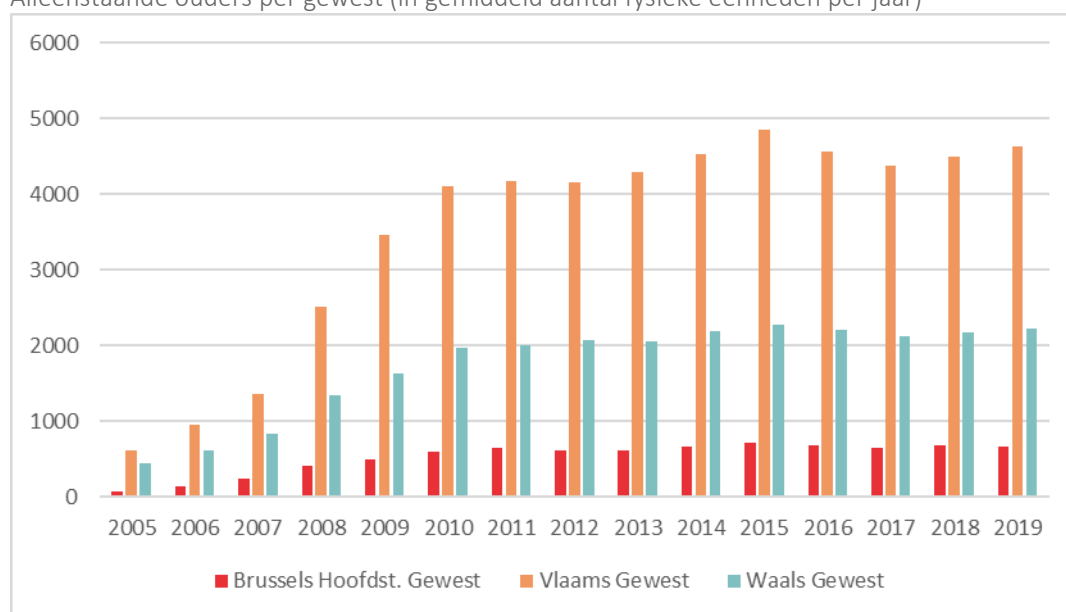

3.2.5 Gewest

Voor de gehele periode zien we dat de meeste onderbrekingen in het Vlaams Gewest voorkomen, gevolgd door het Waalse en Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Grafiek 27). Binnen het Vlaams Gewest zijn er algemeen meer onderbrekingen dan in de andere gewesten. Dit komt onder meer door een aanmoedigingspremie die de onderbrekers ontvangen van de Vlaamse overheid bovenop de onderbrekingsuitkering.

Alle gewesten volgen dezelfde algemene evolutie: na de algemene stijging een stagnatie in 2011-2012 en een daling in 2016-2017. In 2019 bedraagt het aandeel van het Vlaamse Gewest 62%, het Waalse Gewest 29% en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 9%.

Grafiek 27
Alleenstaande ouders per gewest (in gemiddeld aantal fysieke eenheden per jaar)

Conclusie

De focus van deze studie is de kwetsbare groep van alleenstaande ouders die een uitkering genoten hebben van de RVA. Daarbij analyseerden we zowel de werkloze alleenstaande ouders als de werkende alleenstaande ouders die een werkonderbreking opnemen. Algemeen zien we beperkte aanwijzingen dat demografische veranderingen in de totaalpopulatie van alleenstaande ouders een effect hadden op de evolutie van alleenstaande ouders in beide systemen. Reglementaire wijzigingen en de conjunctuur hebben daarentegen een veel uitgesprokener impact op hun evolutie.

De reglementaire wijzigingen met betrekking tot de werkloosheid hebben een meer dan evenredige impact op de alleenstaande ouders. De alleenstaande ouders maken de sterkste daling van alle gekende gezinscategorieën door in de periode van 2005 tot 2019 (-53%). Dit zorgt ervoor dat de proportie alleenstaande ouders ten opzichte van het totaal van alle gezinscategorieën daalt van 17% in 2005 naar 12% in 2019. Zowel de activeringsmaatregelen (de procedure inzake de activering van het zoekgedrag naar werk en activeringsprogramma's) en de introductie van dienstencheques, als de wijzigingen met betrekking tot de inschakelingsuitkering en deels de degressiviteit hebben geleid tot een aanzienlijke uitstroom voor de groep van alleenstaande ouders. De daling van het aantal fysieke eenheden zette – net als bij de totaalpopulatie van de UVW-WZ – het sterkst door bij de groep werklozen na studies, hoewel we ook bij de werklozen na arbeid een grote afname constateren. Deze afname is veel groter dan bij de gehele UVW-WZ populatie. Niettegenstaande de relatief grotere impact van de beleidsmaatregelen blijven de alleenstaande ouders licht oververtegenwoordigd in de volledige werkloosheid. In 2017 maakten de alleenstaande ouders maar 9,6% uit van alle Belgische huishoudens, terwijl ze in de werkloosheid 11,9% van het totaal innamen. Die oververtegenwoordiging kan deels voortkomen uit het feit dat alleenstaanden met kinderen een bijkomende drempel hebben om de arbeidsmarkt te betreden, maar anderzijds dient er ook rekening mee te worden gehouden dat een volatiele situatie op het vlak van inkomen (die kan ontstaan bij regio's met minder tewerkstellingskansen, bij instromen in de werkloosheid enz.) net ook mee aan de basis kunnen liggen van het verbreken van relaties.

Voor de periode 2010 tot 2018 merken we tenslotte dat de uitstroom naar de restcategorie 'andere' hoger ligt dan voor de gehele populatie UVW-WZ. Rekening houdend met het feit dat een deel van deze uitstroom naar 'andere' verklaard kan worden door de methodologische beperkingen van de gebruikte opvolgprocedure, toont dit toch aan dat werkloze alleenstaande ouders meer dan de gehele populatie UVW-WZ het risico lopen om uit te stromen naar een onbekende richting (incl. leefloon of een situatie zonder inkomsten uit arbeid of uitkeringen). De mate waarin ze al dan niet in een precare situatie terechtkomen staat noodgedwongen buiten de scope van dit onderzoek, maar dit resultaat lijkt nogmaals de kwetsbaarheid van deze groep te bevestigen.

Het aantal alleenstaande ouders dat een onderbreking opneemt, is in de onderzochte periode sterk aangegroeid - van 1.122 fysieke eenheden in 2005 naar 7.518 fysieke eenheden in 2019. Meer dan andere ouders nemen alleenstaande ouders een onderbreking op die gerelateerd is aan het ouderschap. Binnen de stelsels van loopbaanonderbreking, tijdscrediet en thematische verloven zijn de alleenstaande ouders sterk ondervertegenwoordigd. In 2019 nemen ze voor alle motieven samen 3% van het totaal in. Specifiek voor onderbrekingen met het motief ouderschap stijgt de proportie tot 4,6%. Een eerste verklaring voor de sterke ondervertegenwoordiging van alleenstaande ouders in de stelsels van loopbaanonderbreking, tijdscrediet en thematische verloven is de lage participatiegraad van de groep alleenstaande ouders. Hierdoor komen er minder personen in aanmerking om dergelijke werkonderbreking te nemen. Daarnaast is er ook het inkomensverlies dat men in zekere mate lijdt tijdens de periode van onderbreking. Dat dit financiële aspect belangrijk is, blijkt uit de instroom in de laatste jaren in de voltijdse en halftijdse regimes door de aanzienlijke verhoging van de onderbrekingsuitkeringen voor de alleenstaande ouders in 2017.

Algemeen volgen de alleenstaande ouders de algemeen waargenomen evoluties van de stelsels van werkloosheid en werkonderbreking, zij het met een aantal uitzonderingen die specifiek voor hen waarneembaar zijn. Zo is voor de werkloosheid de uitstroom van het statuut na arbeid veel groter voor de alleenstaande ouders en piekt de uitstroom minder uitgesproken in 2015. Betreffende de werkonderbrekingen zien we een veel hogere proportie onderbrekingen voor een ouderschapsmotief en een stijging van het aantal fysieke eenheden in de laatste jaren.

De evoluties binnen de stelsels van werkloosheid en werkonderbrekingen zijn aan elkaar tegengesteld (respectievelijk een grote daling en een sterke stijging van het aantal fysieke eenheden). Niettegenstaande zijn er toch enkele punten die ze gemeenschappelijk hebben. Zo zijn de 30 tot 49 jarigen de meest voorkomende leeftijdsklasse, gevolgd door de 50 tot 65 jarigen. Met het verstrengen van de mogelijkheden tot onderbreking met motief de eindloopbaan daalt echter het aantal 50 tot 65 jarigen binnen de werkonderbrekingen in de laatste jaren. Ook de werkloze alleenstaande ouders van 50 tot 65 jaar maken een lichte daling door in deze periode. Ondanks de tegenstelde algemene evoluties blijft het aantal werkloze alleenstaande ouders ondersteund door de RVA (38.914 in 2019) ca. 5x hoger dan het aantal werkonderbrekende (7.518 in 2019).

Het aantal mannen stijgt bij de werkonderbrekingen, maar blijft eerder stabiel bij de werkloosheid. Niettegenstaande evolueert de genderverdeling voor zowel de werkloosheid als de werkonderbrekingen naar een proportie die een betere weerspiegeling is van de reële proportie binnen de totaalpopulatie van alleenstaande ouders. Zo zijn vrouwen oververtegenwoordigd in de onderbrekingsstelsels met betrekking tot ouderschap, maar die oververtegenwoordiging neemt af van 94% in 2005 naar 84% in 2019. We moeten daarbij wel de kanttekening maken dat de tewerkstellingsgraad bij alleenstaande vrouwen met kinderen lager ligt dan bij hun mannelijke tegenhangers en dat het percentage werkende vrouwelijke alleenstaanden met kinderen lager ligt dan de 81,5% van de alleenstaande ouders. Van de werkende alleenstaande ouders is 79,2% vrouw en 20,8% man in 2017 (berekend op basis van KSZ- en EAK-gegevens). De oververtegenwoordiging van alleenstaande vrouwen met kinderen in de stelsels van loopbaanonderbreking, tijdskrediet en thematische verloven blijft dus reëel, m.n. een proportie die bijna 5% hoger ligt dan te verwachten bij een verdeling evenredig aan de genderverhouding binnen de populatie van werkende alleenstaande ouders. Door het verstrengen van de voorwaarden betreffende eindloopbaan zien we echter de laatste jaren een terugval van het aantal mannen terwijl het aantal vrouwen aangroeit. Deze maatregel kan dan ook een risico betekenen voor de gelijkheid van de genderverhoudingen. Binnen de volledige werkloosheid zien we dat er vroeger een oververtegenwoordiging was van de vrouwelijke alleenstaanden met kinderen (88% van de werkloze alleenstaande ouders in 2005). In 2019 ligt de proportie vrouwelijke alleenstaanden met kinderen in de werkloosheid (79% van de werkloze alleenstaande ouders) net onder de proportie vrouwelijke alleenstaande moeders (81,5%).

Ten slotte zijn er duidelijke verschillen in de evoluties op vlak van de geografische spreiding. Bij de werkloosheid was er een meerderheid uit het Waalse Gewest terwijl dit bij de werkonderbrekingen opgaat voor het Vlaamse Gewest. De grotere proportie werkloze alleenstaande ouders in Wallonië laat zich o.a. verklaren door een hogere concentratie van alleenstaande ouders in bepaalde zones vooral binnen Wallonië, met name in de zgn. 'Sillon industriel' (de plaatsen waar de teloorgegane mijnindustrie geconcentreerd was). Die geografische spreiding is niet verwonderlijk, omdat er een causaal verband kan zijn tussen de economische drempels waarmee deze zone kampt en het aantal relatiebreuken, wat op zijn beurt kan leiden tot concentraties eenoudergezinnen. Dit impliceert echter wel dat deze zones niet alleen een hoger aantal werklozen hebben, maar ook een grotere kans dat het gaat om alleenstaanden met kinderen. Het feit dat de werkonderbrekingen dan weer overwegend te situeren vallen in het Vlaams Gewest, hangt dan weer o.a. samen met de extra aanmoedigingspremie van de Vlaamse overheid.

Statistische bijlage

Profielkenmerken voor werkloze alleenstaande ouders en de totaalpopulatie UVW-WZ voor 2005 en 2019 in absolute cijfers en proporties.

	alleenstaande ouders		UVWWZ		alleenstaande ouders		UVWWZ	
	2005	2019	2005	2019	2005	2019	2005	2019
Aantal fysieke eenheden	83121	38914	498927	333121				
WZ UVW, na studies	28624	4794	134787	32523	34%	12%	27%	10%
WZ UVW, na voltijdse arbeidsprestaties	51430	31817	342461	271127	62%	82%	69%	81%
WZ UVW, na vrijwillig deeltijdse arbeidsprestaties	3068	2199	21679	19510	4%	6%	4%	6%
WZ UVW, werkloosheid met bedrijfstoelage	0	103	0	9961	0%	0%	0%	3%
Mannen	9949	8339	234324	185065	12%	21%	47%	56%
Vrouwen	73172	30575	264603	148055	88%	79%	53%	44%
Hooggeschoold	4888	5653	49387	58147	6%	15%	10%	17%
Laaggeschoold	53673	21318	289259	163050	65%	55%	58%	49%
Middengespoold	24379	11934	154284	109502	29%	31%	31%	33%
Onbekend	182	9	5997	2421	0%	0%	1%	1%
Brussels Hoofdst. Gewest	13069	9229	75837	64035	16%	24%	15%	19%
Vlaams Gewest	23258	11238	194875	133697	28%	29%	39%	40%
Waals Gewest	46794	18447	228215	135389	56%	47%	46%	41%
17 tot 24 jaar	6410	1221	76526	25344	8%	3%	15%	8%
25 tot 29 jaar	11205	4148	75440	41031	13%	11%	15%	12%
30 tot 49 jaar	59404	22582	267822	146447	71%	58%	54%	44%
50 tot 65 jaar	6102	10963	79139	120299	7%	28%	16%	36%
< 1 jaar	14795	10887	156586	122050	18%	28%	31%	37%
1 - 2 jaar	11827	6530	85272	54636	14%	17%	17%	16%
2 - < 4 jaar	18256	7899	103868	53533	22%	20%	21%	16%
>= 4 jaar	38243	13598	153202	102902	46%	35%	31%	31%

